

1981/82:106

Onsdagen den 24 mars em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

21 § Föräldraförsäkringen

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1981/82:9 om föräldraförsäkringen (prop. 1981/82:100).

Anf. 98 GÖSTA ANDERSSON (c):

Herr talman! Att alla barn behöver en god omsorg – för att få en bra start i livet – torde de flesta vara överens om. Att denna omsorg kräver en betydande insats av föräldrar, daghemspersonal eller familjedagvårdare råder det väl också stor enighet om.

Det märkliga är att det är så många som alltjämt inte vill erkänna föräldrarnas insatser för sina egna barn som en del av barnomsorgen i vårt samhälle. I varje fall finns det i denna riksdag ett betydande motstånd mot att föräldrarnas arbete med sina egna barn skall värderas ekonomiskt. Undantag från denna regel gäller för de tolv månader som föräldraförsäkringen omfattar. Alla som är motståndare till någon form av vårdnadsersättning menar tydligen att föräldrarnas insatser för sina barn inte har något större värde. Först när man vårdar andras barn räknas det som barnomsorg. Det gäller i varje fall för att man skall få ut någon ekonomisk ersättning och social trygghet för det arbete som man utför.

Enligt centerns uppfattning är detta en familjefientlig och farlig inställning. När samhället inte vill värdera eller uppskatta föräldrarnas ansvar för och omsorg om sina barn kan det få allvarliga konsekvenser för framtiden. Att nedvärdera hemmet och föräldraansvaret utgör en bristande omtanke om våra barn.

Är det något område i svensk politik som borde analyseras så är det sannerligen barnomsorgen. Vi borde alla i denna riksdag ägna oss åt en viss självkritik på detta område. Vi borde ställa oss frågan, om det är rimligt att

Onsdagen den
24 mars 1982

*Föräldraförsäk-
ringen*

sammanlagt 13–14 miljarder kronor per år av samhällets resurser går till endast 30 % av den barnomsorg som utförs. Denna summa pengar är dubbelt så stor som vad som går ut i form av barnbidrag till samtliga barn under 16 år. Vi borde fråga oss om det är de svagaste grupperna i samhället som i första hand får del av dessa insatser från samhällets sida. L.O:s utredning tyder snarast på att det är de bättre ställda grupperna i samhället som utnyttjar den institutionella barnomsorgen. Vi borde fråga oss varför de rikaste delarna av landet skall gynnas av det system för barnomsorg som vi har. Utifrån sociala och fördelningspolitiska motiv finns det all anledning att fråga om inte samhället borde söka alternativa former för sitt stöd till barnomsorgen. Karin Söder tog ett viktigt steg i rätt riktning, när det statliga stödet vidgades till att omfatta även deltidsskolan.

Vi får som politiker inte fly undan den verklighet som gäller i vårt samhälle. Verkligheten är den att hundratusentals föräldrar gärna vill ägna åtskilliga timmar av dygnet åt sina barn. Det krävs en särskilt stor arbetsinsats av de föräldrar som har små barn. Att denna föräldrainsats är bra för barnen och bra för samhället borde egentligen ingen bestrida. Därför är det lätt att förstå alla de föräldrar som frågar sig varför deras arbete och omsorg inte värderas av samhället. De här föräldrarna är inte okunniga om att samma arbete kostar stat och kommun 40 000–50 000 kr. per barn i åldrarna 1/2–3 år när de vistas på daghem. Ändå finns det tydligen alltjämt en majoritet i denna kammare som anser att dessa föräldrars arbete är i stort sett värdelöst när det utförs i hemmet. Ingen privat företagare skulle ens komma på tanken att kräva att vissa arbeten skall utföras gratis. En majoritet av denna kammare har tydligen ingen svårighet att tänka denna ganska orättvisa och ojämlika tanke. Det är därför som man viftar bort kravet på en vårdnadsersättning.

Rätten till arbete är en grundläggande politisk målsättning i vårt samhälle. Precis lika självklara borde varje förälders – oavsett kön – rätt till arbete med de egna barnen vara. I stället för att betrakta arbetet med egna barn som en av de finaste och värdefullaste arbetsinsatser som utförs i vårt samhälle försöker en del att se det som ett utslag av en reaktionär och gammalmodig inställning. Är det verkligen reaktionärt när centern hävdar att samhällets insatser för barnomsorgen borde omfatta inte 30 % av barnen, som de gör i dag, utan 100 % av våra barn? Det som i grunden är reaktionärt är just den nedsättande och nedvärderande attityd som präglar synen på arbete med barn i det egna hemmet.

Det progressiva och framsynta ligger väl ändå i att vi lär oss att leva efter samma grundläggande principer som när barnbidraget infördes. Då avskaffade vi en högerpolitik som värderade barnen i förhållande till föräldrarnas inkomster. Vi gick över till principen att varje barn som föds är lika mycket värt, och därför införde vi ett barnbidrag lika för alla. Följer vi den principen även för barnomsorgen, borde varje barn få kosta samhället precis lika mycket, oavsett vem som vårdar barnet och var det vårdas. En vårdnadsersättning enligt de linjer som centern angett följer dessa grundläggande

valfrihets- och rättvisepprinciper. Därför är det en hederssak för oss att slåss för en vårdnadsersättning lika för alla.

Det borde ligga i riksdagens intresse att oftare fråga sig vilka fördelningspolitiska effekter som våra beslut får. Detta gäller inte minst på det familjepolitiska området. Det är ett obestridligt faktum att familjer med inkomster på 300 000–400 000 kr. i dag kan få sin barnomsorg subventionerad med 40 000 kr. per år. Lika obestridligt är det att av de 70 % av småbarnsföräldrarna som inte får något stöd av stat och kommun för sin barnomsorg är en stor del låginkomsttagare. Av dessa är det många som får klara sig på enbart en förvärvsinkomst.

Svenska sparbanksföreningens konsumentpolitiska funktion har vid åtskilliga tillfällen på ett seriöst sätt visat att dessa familjer lever på en mycket låg ekonomisk standard. Det är för många av dessa familjer fråga om en ekonomisk standard som ligger långt under t. ex. vad pensionärer har att leva av. Verkligheten för dessa människor är ofta den att samhället inte kunnat erbjuda ett arbete åt båda föräldrarna. Nu straffas man dessutom av det faktum att vård av egna barn inte räknas som ett arbete. Att se dessa föräldrar i ögonen och försöka förklara logiken och rättvisan i en sådan familjepolitik borde vara en omöjlig uppgift för oss alla.

Riksdagen har ofta uttalat vackra målsättningar om regional balans. Med detta har man väl menat att ge människorna någorlunda lika levnadsförhållande ekonomiskt sett, oavsett var man bor i landet. Den målsättningen lever vi verkligen inte upp till när det gäller barnomsorgen. Riksdagens upplysningstjänst har i ett material tydligt visat att ekonomiskt svagare kommuner med en låg förvärvsfrekvens i högsta grad missgynnas av de regler som nu gäller för barnomsorgen. I dessa områden – det gäller även socialdemokratiskt styrda kommuner – får i bästa fall 10 % av småbarnsföräldrarna glädje av det ganska generösa statsbidrag på över 20 000 kr. som betalas ut per daghemsp plats och år. I rikare kommuner kan över 60 % av alla småbarnsföräldrar få nytta av samma generösa statsbidrag. Borde ändå inte denna kraftiga snedfördelning av samhällets resurser leda oss till eftertanke? Borde inte barnomsorgen vara lika mycket värd i landets svagare regioner som den är i de rikare områdena?

Om riksdagen accepterade centerns linje om en vårdnadsersättning, tog vi i varje fall ett viktigt steg i rätt riktning mot en jämnare fördelning av samhällets resurser.

Med den nuvarande inriktningen av samhällets styrning av resurserna till barnomsorgen stänger man egentligen möjligheterna till en verklig valfrihet för barnfamiljerna. Man missgynnar ekonomiskt föräldrar som själva önskar vårda sina barn när de är små. Det är minst sagt svårt att förstå skälen till att samhället skall sätta sig på föräldrarna och diktera villkoren, ange vilken form av barnomsorg som är bäst. Den tvångströjan borde inte sättas på landets barnfamiljer.

En vårdnadsersättning lika för alla öppnar möjligheter till valfrihet. Den ger bättre förutsättningar för de föräldrar som vill stanna hemma och vårda sina barn när de är små. Den ger andra föräldrar möjligheter att förkorta sin

Onsdagen den
24 mars 1982

Föräldraförsäkringen

arbetstid för att därigenom få mer tid för sina barn. Vårdnadsersättningen ger föräldrar med förvärvsarbete möjligheter att finansiera familjekooperativa daghem, som man i olika delar av landet har goda erfarenheter av.

Det är dessa inslag av valfrihet och rättvisa och ett större förtroende för föräldrarnas möjligheter att ordna en bra barnomsorg som utgör de grundläggande principerna för den familjepolitik som centern är anhängare av.

Jag vill, herr talman, med detta yrka bifall till centerreservationen som är fogad till det betänkande som vi nu behandlar.

I detta anförande instämde Rune Gustavsson, Karin Israelsson, Arne Lindberg, Arne Andersson i Gustafs, Göran Engström, Maj Pehrsson och Ella Johnsson. (alla c).

Anf. 99 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! När jag har hört Gösta Andersson plädera för centerns familjepolitik beklagar jag att han tydligen inte haft möjlighet vare sig att lyssna till den debatt som fördes här i kammaren i måndags eller att läsa den i efterhand. Då talade inte Karin Söder, socialministern, om att en barnomsorgsplats kostar de belopp som nu nämnts. Hon ville inte föra in ett lönsamhetsresonemang i den debatten – av den enkla anledningen att hon pekade på och höll med om att kommunerna tjänar på att man bygger ut barnomsorgen. Det kommer kommunerna till godo i form av ett ökat antal förvärvsarbetande kvinnor, och de kvinnorna betalar skatt.

Vårdar inte kvinnor sina barn som har sina barn i barnomsorg? Jag tycker att det är ett ganska cyniskt resonemang som Gösta Andersson för. Jag skall inte trötta kammaren med att föra den debatten igen, men nog verkar det som om Karin Söder, å ena sidan, och Gösta Andersson och de som instämde i hans anförande, å andra sidan, har olika uppfattningar om dels kvinnors rätt till ett förvärvsarbete, dels dessa kvinnors vårdnadsansvar trots att de har sina barn i barnomsorg.

Vidare vägrade alltså Karin Söder att föra ett resonemang om lönsamhet. Någon gjorde det i den debatten, och då sade Karin Söder, vilket framgår av protokollet: Det är inte jag som har tagit upp lönsamhetsresonemanget i den här debatten.

Men det finns tydligen många grenar på centerträdet. Det är verkligen märkvärdigt att socialförsäkringsutskottet, som behandlar ärenden som sorterar under socialdepartementet, har så många ledamöter som har en annan uppfattning än socialministern.

Jag skall gå över till det som vi skulle behandla här. Vi har fogat ett särskilt yttrande till betänkande 9. Det pekar på att en rättvis föräldraförsäkring måste bygga på inkomstbortfallsprincipen för att ge förvärvsarbetande människor möjlighet att stanna hemma.

Vi har också pekat på att vi inte kan ställa upp på ett grundbidrag, lika för alla, på den imponerande summan av 37 kr. om dagen.

Jag deltog häromsistens i en familjepolitisk debatt i Piteå, där självfallet

också centern var företrädd. Den centerpartist som deltog sade: Jag tycker att 37 kr. är förfärande lågt. Han höll alltså med mig. Han representerar tydligen en annan uppfattning inom centern än den som Gösta Andersson här har fört till torgs.

Vi hade 1974, då föräldraförsäkringen infördes, en plan för en utbyggnad, men den utbyggnaden skulle hela tiden ske enligt inkomstbortfallsprincipen. Det blev ju ett regeringsbyte, och då bröts den trenden. Den 1 januari 1978 fick vi tre månader utöver de sex, varav två byggde på inkomstbortfallsprincipen. Sedan kom folkpartiet i regeringsställning, och då införde man den tredje månaden med ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen. Den 1 juli 1980 blev det 90 dagar enligt "garantinivån" som man säger, 37 kr. om dagen. Det är ju inte bara olyckligt för de förvärvsarbetande som saknar möjligheter att stanna hemma på det beloppet. Det innebär också en ojämlikhet, eftersom mannen ju i regel har den högre inkomsten och då inte stannar hemma när det bara blir 37 kr. om dagen.

Men Gösta Andersson anser att detta är rättvist och bra. Den uppfattningen får han självfallet ha, liksom jag förfäktar min uppfattning.

Men nu kommer vi till det som hänt. Man lovade 1976 ett vårdnadsbidrag. Nu har vi ett halvår kvar till valet. Då väcker centern en motion, där man begär att föräldraförsäkringen skall byggas ut med ytterligare sex månader med 37 kr. om dagen till en kostnad på över 600 milj. kr. om året. Man vill vidare att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad som anförts beträffande fortsatt utbyggnad av vårdnadsersättningen för vård av barn upp till 18 månader.

Jag har tidigare haft debatter här med Gösta Andersson, och jag har rekommenderat honom direktkontakt med statsrådet, som ju också är centerpartist, så att man slapp gå via kammaren. Det borde finnas öppna kanaler, kan man tycka.

Nu går man till riksdagen och ber att det skall gå en skrivelse till regeringen ett halvår före valet. Är det detta man skall gå ut och säga i valrörelsen, när man blir anklagad för att man under dessa år inte har hållit sitt löfte och inte infört vårdnadsersättningen, som har funnits med i regeringsdeklarationer och som man lovat i alla olika sammanhang. Skall man då säga: Vi väckte ändå en motion i riksdagen 1982 – valåret – och där föreslogs en utbyggnad av vårdnadsersättningen. Ja, tala om att inte nå ända fram.

Vad tror ni att era väljare säger då? De säger väl så här: Ni har ju haft tid på er sedan 1976. Och det sägs med rätta. Enigheten har väl inte varit så stor, varför jag förstår att man inte fått fram detta förslag.

Representanten för folkpartiet yttrade i den debatt som hölls här den 22 mars och som jag tidigare nämnde att man är motståndare till att det tas pengar från barnomsorgen för att skapa ett vårdnadsbidrag. Men det är ju precis det ni vill göra. Ni tar 300 miljoner från statsbidragen till barnomsorgen. Nu är centern – det skall i sanningens namn sägas – ensam om att vilja ta 600 milj. kr. för att satsa på en utbyggd föräldraförsäkring, som man nu i motionen kallar vårdnadsersättning.

Jag måste se denna motion som mycket genomtänkt och seriös mot bakgrund av att förra socialministern – nu måste vi hålla reda på dem – Rune Gustavsson står som första namn på motionen.

Herr talman! Många krumbukter i politiken får man uppleva, men detta är väl ändå ganska så magstarkt. Försättningen blir väl att man säger: Vi fick inte möjlighet att genomföra detta i regeringsställning, men vi motionerade i riksdagen. Tror ni att ni får riksdagen bakom er, så att ni får denna skrivning? Det är ni ju medvetna om att ni inte får. Vad är det då för någonting som ni skall kunna ta upp och berätta: Vi ville så väl, men vi klarade det inte.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 100 GÖSTA ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Doris Håvik lyssnar tydligen på Karin Söder när det passar Doris Håvik bäst. Om hon verkligen lyssnat på Karin Söder, skulle hon veta att Karin Söder vid åtskilliga tillfällen starkt hävdad centerns linje om en vårdnadsersättning.

Det är minst sagt uppseendeväckande att Doris Håvik här vill nonchalera betydelsen av en vårdnadsersättning. Det innebär att hon menar att 13 000 kr. per år inte är någon ekonomisk förstärkning för våra barnfamiljer. I så fall borde socialdemokraterna över huvud taget inte föreslå någon höjning av barnbidragen – för de är så blygsamma att de inte tål att jämföras med denna summa.

Gå ut till de deltidsarbetande i det här landet. Doris Håvik! De uppfattar detta som ett direkt slag i ansiktet. De är lika medvetna som jag om att inkomster av den här storleken eller större innebär ett betydligt förbättrat ekonomiskt läge för en familj. Om den saken råder det ingen tvekan.

Doris Håvik menar att vi borde ha genomfört en vårdnadsersättning. Men hon måste väl lika bra som jag veta att det krävs en politisk majoritet i ett parlament för att genomföra ett förslag. Socialdemokraterna slåss för sitt liv för att få en politisk majoritet för sina löntagarfonder – och det respekterar jag. Men ni borde också respektera att centerpartiet har rätt att slåss för en linje tills vi vinner gehör för den här i kammaren.

Vi fick slåss mot socialdemokraterna i fråga om en rättvis pensionsålder åt kroppsarbetarna i mer än 15 års tid. Till slut vann vi kammarens bifall för den viktiga reformen.

Doris Håvik kommer inte ifrån några av de grundläggande principerna i den här debatten. Frågan är: Vill hon erkänna föräldrarnas arbete och vårdinsatser för de egna barnen? Det vill hon inte.

Sanningen är den att hon tydligen menar att det är god jämställdhetspolitik när socialdemokraterna driver sin envetna linje om att arbetet att vårda egna barn inte skall ersättas. Jag har inte svårt att förstå att det finns gott om kvinnor i det här landet som ansluter sig till protestorganisationer – mot bakgrund av en så orättfärdig politik.

Doris Håvik kommer inte ifrån de fördelningspolitiska frågorna. Att en familj med inkomster på 300 000-400 000 kr. får sin barnomsorg subventionerad med 40 000 kr. per år – detta är ett faktum – tycker Doris Håvik inte är

fel. Hon tycker inte att det är fel att det är barnfamiljer med låga inkomster som i hög grad får bidra till att finansiera bättre ställda gruppers barnomsorg. De fördelningspolitiska motiven kan socialdemokraterna inte blunda för.

Jag hoppas att Doris Håvik så småningom inser att en sådan politik är en farlig politik för människorna i stora delar av vårt land.

Anf. 101 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tillhör väl dem som instämmer i Gösta Anderssons anförande.

Jag måste säga att det Doris Håvik sade var ett dåligt försvar för det särskilda yttrandet.

Hon raljerade över att garantinivån är så låg. Den nivån infördes för sju månader under den socialdemokratiska regeringens tid. Då var den 25 kr. Sedan höjdes garantinivån till 32 kr., och nu är den 37 kr. Den är låg alltså. Den borde höjas betydligt. Men jag har inte hört någon gång här i kammaren att Doris Håvik eller någon annan socialdemokrat har begärt att garantinivån för de nio månader som föräldraförsäkringen nu omfattar skulle höjas. Har Doris Håvik tänkt på att det är en oerhört stor grupp av föräldrar som endast har denna garantinivå?

Doris Håvik talade om att det är företrädare för många grenar här när det gäller centern. Jag har varit på ett opinionsmöte i Växjö, Doris Håvik, där det fanns representanter för samtliga partier. Där sade även socialdemokraten att det är klart att vi skall ha en vårdnadsersättning. Så låter det ute i landet.

För en tid sedan hörde jag en aktiv socialdemokratisk kvinna som angrep socialdemokraterna – bland dem får Doris Håvik räknas in – för att socialdemokraterna icke ställer upp bakom en rättvisare politik för familjerna, utan alltså driver linjen att det finns en stor grupp föräldrar i vårt land som inte skall ha någon ersättning, medan man i stället skall bygga ut efter inkomstbortfallsprincipen. Jag står som första namn på den motionen. Doris Håvik. Det gjorde jag i fjol också. Vi har drivit denna linje sedan tidigt 1960-tal. Jag har genom riksdagens upplysningstjänst tagit reda på hur de här frågorna har behandlats, och hur partiernas representanter har ställt upp. Vi kommer att driva denna linje även i fortsättningen, och jag är övertygad om, Doris Håvik, att vi kommer att vinna. Men socialdemokraterna är oerhört konservativa när det gäller sådana här saker. Det har vi fått klart för oss. Men så småningom växer det fram en opinion. Därför får man komma tillbaka med motioner år efter år, och det tänker vi göra.

Anf. 102 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Man hör nu Rune Gustavsson och Gösta Andersson med enfaset tala om detta vårdnadsbidrag för att dölja att man har lovat detta och inte har klarat av att genomföra det under snart sex års regeringstid. Folkpartiet och moderaterna som inte har varit med er, är de lika bakåttävande?

Hur kan ni peka på att de deltidsarbetande – vi har väldigt många

Onsdagen den
24 mars 1982

Föräldraförsäk-
ringen

deltidsarbetslösa kvinnor nu, som efterfrågar ett heltidsarbete men inte kan få det – skall klara av att stanna hemma och vårda sitt barn för 13 000 kr. om året? Gösta Andersson ställde en sådan fråga till mig. Vad de efterfrågar är ett arbete. Vad de efterfrågar är trygghet för sina barn. Jag har tidigare från denna talarstol hävdat alla barns rätt att få rå om sina föräldrar och föräldrarnas rätt att rå om sina barn. Men det är inte på det sättet, utan det är snedvridet.

De 600 miljoner som ert förslag skulle kosta skulle det vara intressant att höra hur ni har tänkt finansiera. Samtidigt skall våra pensionärer den 1 april börja betala minst 50 kr. i månaden i hyra. Det gäller dem som har den lägsta pensionen. Orsaken är att ni på mindre än ett och ett halvt år har sänkt statsbidragen till kommunerna från 43 till 25 %. Tycker ni att det är rätt? Våra pensionärer hade rätt att ha en sidoinkomst på 3 000 kr. för makar och 2 000 kr. för ensamstående. Ni anklagade oss för att vi inte hade höjt det beloppet 1976. Ni halverade det 1980. Pensionärerna fick inte ha de inkomsterna. Och så fick dessa sämst ställda pensionärer även en hyreshöjning. Ni har ändrat basbelopp. och så står Gösta Andersson här och vill krediteras för att man har sänkt pensionsåldern – det har centern gjort alltså. Jo, vi kunde göra det när de fick så mycket med sig i portmonnän att de hade råd att stanna hemma. Men det dröjer väl inte länge förrän ni faller för SAF:s tongångar om höjd pensionsålder. Ni lyssnar ju väldigt noga på dem.

Anf. 103 GÖSTA ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! "Arbete åt alla" är ett fint mål, som socialdemokratin i regeringsställning haft mer än 45 år på sig att försöka förverkliga – men det misslyckades ni med. Om Doris Håvik går ut i olika delar av landet, kommer hon att möta det faktum att socialdemokraterna inte klarade att ge kvinnorna arbete.

När det gäller finansieringsfrågan vill jag peka på att både ni och vi så småningom har lyckats med uppgiften att klara finansieringen av skatteomläggningen på 10 miljarder kronor. Vi har genomfört större uppgifter än att finansiera en vårdnadsersättning.

Man kan sammanfatta Doris Håviks inställning till familje- och barnomsorgsfrågorna ungefär på följande sätt:

1. Doris Håvik har den uppfattningen att när man jobbar med andras barn kan arbetet värderas till 40 000–50 000 kr. per barn. Jobbar man med vården av egna barn, är arbetet inte värt ett öre.

2. Doris Håvik har inställningen att det är god jämställdhet att vägra att betrakta föräldrarnas vårdinsatser med egna barn som ett arbete.

3. Doris Håvik tycker att det är rättvist eller socialt riktigt att höginkomsttagare kan få sin barnomsorg subventionerad av skattebetalarna med ända upp till 40 000 kr. per år.

4. Doris Håvik tycker inte att det är något stötande i att låginkomsttagarna får ta på sig betydande delar av höginkomsttagarnas vårdkostnader.

5. Doris Håvik vägrar att acceptera principen att varje barn borde få kosta samhället precis lika mycket för vården och omsorgen, oavsett vem som

vårdar barnet eller var det vårdas. Hon har övergivit principen att varje barn är lika mycket värt.

6. För Doris Håvik är det inget bekymmer att 13 à 14 miljarder årligen går till knappt 30 % av barnomsorgen i Sverige. Hon tycker inte att det är något problem att 70 % av småbarnsföräldrarna ställs utanför samhällets stöd till barnomsorgen.

Jag vet, herr talman, att det finns några intelligenta ideologer inom socialdemokratin som under senaste tid har riktat en väl underbyggd kritik mot partiets politik på detta område. Jag kommer att bli den förste att gratulera dessa socialdemokrater, om de lyckas få partiet att återvända till de grundtrygghets- och rättvisepprinciper som gällde när vi tillsammans införde barnbidraget.

Anf. 104 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Till Doris Håvik vill jag säga att jag inte har något emot att vi till familjepolitiken för över även gruppen pensionärer. Men nog måste Doris Håvik befinna sig i ett väldigt trängt läge, eftersom hon när hon skall diskutera vårdnadsersättningen genast glider över på pensionernas storlek. Det förhåller sig så, Doris Håvik, att pensionerna 1976 till personer som uppbar endast folkpension och pensionstillskott uppgick till ungefär 12 400 kr. I dag är pensionerna inom denna grupp dubbelt så höga eller ungefär 24 900 kr.

Doris Håvik! När vi införde rätten till sextimmarsdag för småbarnsfamiljer sade Doris Håvik och socialdemokraterna nej. Inkomstbortfallet i samband med sextimmarsdagen kompenseras av en vårdnadsersättning, men det vill Doris Håvik inte vara med om. När vi förra året fattade beslut om en förhöjning av barnbidraget för flerbarnsfamiljerna sade Doris Håvik och socialdemokraterna i övrigt nej. Det är icke mycket bevänt med er solidaritet, Doris Håvik.

Anf. 105 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Jag hade inte tänkt tala om pensionärer och skulle inte heller ha gjort det om inte Gösta Andersson tagit upp den frågan och mitt i den här debatten påstått att centern sänkt pensionsåldern. Det var då angeläget att tala om vad som i detta läge verkligen händer för pensionärgrupperna.

Gösta Andersson är litet dåligt underrättad. Vi har motionerat om en höjning av garantinivån. Det finns dokumenterat i utskottets betänkande.

Låt oss titta på vad som har hänt för barnfamiljerna! Under denna tid har 260 000 barnfamiljer fått urholkade bostadsbidrag eller blivit av med dem, beroende på att ni har höjt gränserna. Det är illa för dessa barnfamiljer. Skall vi inte diskutera den saken?

Ni säger att alla samhällets kostnader för barnomsorgen kommer bara 30 % av barnen till del. Jag är den första att beklaga att barnomsorgen inte byggts ut i den takt som riksdagen har fattat beslut om.

Gösta Andersson envisas med att titta på hur mycket skattebetalarna betalar per barnomsorgsplats. Så kan man ju ändå inte räkna. Fördelnings-

politik är ett fint begrepp. Jag kan betala mycket till sjukförsäkringen utan att vara sjuk – via mina skattemedel. Jag kan betala kommunalskatt utan att någonsin utnyttja den åldringsvård som finns.

Jag tyckte det var fint att Karin Söder i måndags var ense med de övriga debattörerna om att man inte skall använda något lönsamhetsbegrepp när det gäller barnomsorgen. Så länge över 100 000 barn efterfrågar samhällets barnomsorg och inte kan få den, måste vi vara överens om att barnomsorgen inte har byggts ut i den takt som den borde ha byggts ut i.

När jag frågar hur vårdnadsbidraget skall finansieras säger Gösta Andersson att 10 miljarder kronor från skatteomläggningen skall användas till finansieringen. Får jag då ställa den konkreta frågan: Är det helt klart att man skall ta 600 miljoner från skatteomläggningen och lägga dem på en utbyggnad av föräldraförsäkringen med vårdnadsbidrag? Eller är detta någonting som Gösta Andersson kom på nu? Motionen innehåller inte ett enda ord om hur förslaget skall finansieras. Och det handlar som sagt om 600 milj. kr.

Jag är något förvånad över denna debatt, även om jag naturligtvis är glad över den omsorg om socialdemokratins centern uttalar. Jag var på en debatt i går och fick då bekräftat att människornas oro i dag rör helt andra områden.

Men ni i centern behöver detta. Ni har inte fått med er vare sig moderata samlingspartiet eller folkpartiet på detta förslag. De partierna har, liksom socialdemokraterna, avgivit särskilda yttranden – måhända av andra skäl än dem jag anför, kanske ekonomiska. Men det är ju ändå sunt att i detta ekonomiska läge inte stödja er.

Anf. 106 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag skall i kväll inte blanda mig i sakdebatten om behovet av en vårdnadsersättning för småbarnsfamiljer. Alla vet att moderater och centerpartister i nu rätt många år – i och utanför regeringen – har slagits för införande av en sådan ersättning. Vi har också, tror jag, med åren kommit allt närmare varandra när det gäller den tekniska utformningen av ett sådant ersättningssystem. Men i år skils våra vägar igen. Och skilsmässan verkar kanske värre än den är, eftersom våra förslag på grund av ärendefördelningen i riksdagen har hamnat i olika utskott.

Även moderata samlingspartiet har en motion om vårdnadsersättning för småbarnsfamiljer. Men eftersom den teknik som där föreslås är en helt annan och inte berör socialförsäkringssystemet behandlas den motionen i socialutskottet och kommer upp till debatt i kammaren vid ett annat tillfälle. Jag skall be att få återkomma då. Skillnaden är dels att tekniken är en helt annan, dels att den finansiering som föreslås är en helt annan. Men det får vi som sagt debattera då.

Det är en rätt egendomlig situation. Den som tittar noga på utskottsberäkningarna finner att det är enhälligt så när som på ett av de i utskottet ingående partierna – centerpartiet. Men samtliga övriga partier har tillfogat särskilda yttranden, där man redovisar olika meningar i denna fråga. Det

hänger samman med ärendefördelningen mellan utskotten, och jag tror att det är bättre att vi tar upp sakdiskussionen om de förslagen när det blir aktuellt.

Sedan kan jag, herr talman, inte låta bli att för en gångs skull vara överens med Doris Håvik på en punkt, nämligen det något egendomliga förhållandet att ett regeringsparti, därtill det största, begär att riksdagen skall hjälpa partiet att i regeringen driva en av sina hjärtefrågor. Jag vet inte om det har hänt tidigare.

Det dyker upp i mitt minne några ord som för så där 15 år sedan yttrades i ett helt annat sammanhang i andra kammaren av dåvarande vice talmannen Leif Cassel. Det var den gången då riksdagen beslöt att organisera televisionen i Sverige i form av två inom samma företag befintliga, på något sätt självständiga företag som skulle konkurrera med varandra. Det beskrev Leif Cassel med följande ord: en gigantisk buktalare inbegripen i konversation med sig själv.

Jag kan inte låta bli att tycka att den beskrivningen passar rätt bra även på ett regeringsparti som i en tung kommittémotion begär att riksdagen skall begära förslag från regeringen.

Nu är det inte så lätt att dra gränser mellan regering och riksdag. Även Doris Håvik kan råka illa ut. Det var hon som talade om "socialförsäkringsutskottet som ändå sorterar under socialdepartementet". Jag trodde annars att vi var överens om att om över huvud taget någon sorterar under någon annan är det väl regering och socialdepartement som sorterar under riksdagen och dess förträffliga socialförsäkringsutskott.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Anf. 107 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Jag instämmer helt i vad Nils Carlshamre sade sist.

Anf. 108 MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! Som redan framgått av debatten är det här betänkandet från socialförsäkringsutskottet enigt i alla delar utom en – utbyggnaden av föräldraförsäkringen. Utskottets majoritet har på den punkten avstyrkt centerpartimotionens krav på fortsatt utbyggnad av föräldraförsäkringen med en ersättning enligt garantnivån.

Även om vi från folkpartiet, moderaterna och socialdemokraterna är eniga i vårt avstyrkande har vi fogat var sitt yttrande till betänkandet. Vi har i dessa framfört våra olika ståndpunkter och motiveringar, men jag hade utgått från att vi inte nu skulle ha en stor familjepolitisk debatt. Som redan sagts hade vi så sent som i förrgår här i kammaren en flera timmar lång debatt om barnomsorgen. Då förde representanter från våra olika partier fram sin syn på både familjepolitiken i stort och t. ex. vårdnadsersättning och vårdnadsbidrag. Det är väl nästan slöseri med kammarens tid att upprepa alla de argument som då fördes fram för och mot olika former av stöd till småbarnsföräldrar.

Jag vill därför nu, herr talman, endast nämna vad jag sagt i mitt särskilda yttrande i utskottsbetänkandet. Jag poängterar där att rätten till ledighet för vård av barn är en väsentlig del av samhällets familjepolitik. Jag anser också att den ekonomiska ersättningen för inkomstbortfall vid vård av barn på sikt bör byggas ut i takt med att vi får tillräckliga resurser. Men en sådan utbyggnad kan inte ske i det nuvarande statsfinansiella läget.

Dessutom anser vi från folkpartihåll att det förslag som familjeekonomiska kommittén skall lägga fram redan i år bör avvaktas. Det material som kommitténs slutbetänkande kommer att innehålla måste ändå vara av intresse, när man skall bedöma hur och i vilken takt en utbyggnad av föräldraförsäkringen bör ske.

Även om familjeekonomiska kommittén inte skulle ha något direkt förslag beträffande vårdnadsersättning eller vårdnadsbidrag, har dock kommittén uppdraget att göra en översyn av det ekonomiska stödet till barnfamiljerna. Enligt direktiven bör kommittén undersöka vilken effekt de nuvarande direkta och indirekta familjepolitiska stödformerna har för olika typer av familjer i olika inkomstlägen. Därför är det motiverat att vi även i den här frågan avvaktar den utredningen, inte minst då den snart skall lämna sitt slutbetänkande.

Det är ju ingen hemlighet att folkpartiet i många år har haft krav på vårdnadsbidrag på sitt partiprogram. Vi menar att en utjämning bör ske av försörjningsbördan mellan dem som har barn och dem som inte har barn. Så sker redan nu till viss del genom det allmänna barnbidraget, men det behöver kompletteras med ett obeskattat vårdnadsbidrag till familjer med små barn. Men f. n. finns inga pengar till detta. Kostnaden för förslagen i t. ex. centermotionen beräknas uppgå, som vi hört, till över 600 milj. kr.

Till sist, herr talman, vill jag bara säga att ingen av oss i utskottet den här gången närmare har kommenterat de övriga motioner som behandlas i betänkandet. De är ju ganska många och kommer från flera olika partier.

Vi har i utskottet, även om vi känner ganska starkt för vissa motioner – det må gälla pappaledighet, adoptivfaders rätt till föräldraförsäkring eller föräldrapenning för missionärer – enats om att avstyrka alla dessa motioner utan att sakbehandla dem, eftersom en översyn f. n. sker av föräldraförsäkringen. Den översynen beräknas vara klar inom kort, och då alla motionerna på ett eller annat sätt berörs av den översynen avstyrker vi motionerna i avvaktan på betänkandet.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag nu sagt ber jag att få yrka bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i samtliga moment.

Anf. 109 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas en motion från vänsterpartiet kommunisterna. I motionen föreslås vissa förändringar i bestämmelserna om föräldrapenning för tillfällig vård av barn. Vi föreslår att 60-dagarsgränsen skall avskaffas. Den är ologisk och fyller enligt vår mening inte någon funktion. Den har enbart inneburit att debatten på ett olyckligt

sätt har fixerats vid dessa 60 dagar. Ibland har man nästan fått intrycket att alla föräldrar är hemma och vårdar sjuka barn under 60 dagar om året. Så är ju inte alls fallet. Det visar de utredningar som har gjorts.

Vad som måste slås fast är att barn som i vanliga fall vistas på daghem eller hos dagmamma har rätt till omvårdnad också när de är sjuka. De möjligheter som finns i dag – att anlita dagbarnvårdare eller att en förälder stannar hemma för att vårda barnet – är ett bra skydd. Det är inte något tvivel om det. Vad man kan önska är väl att systemet med dagbarnvårdare ytterligare byggs ut. Vad som inte heller borde få stå hindrande i vägen för barnens rätt till en god omvårdnad är denna konstlade 60-dagarsgräns. Det är i och för sig en väl tilltagen tidsgräns, men för de föräldrar som av olika skäl nått den gränsen och inte heller kan få tillgång till dagbarnvårdare måste situationen bli ganska besvärlig. Vad skall dessa föräldrar göra?

Det mest rimliga och logiska är ju att denna tidsgräns tas bort. Det kommer inte att kosta speciellt mycket. Det visar undersökningarna. Och vi tycker inte heller som utskottet att det finns anledning att vänta med denna justering i avvaktan på föräldraförsäkringsutredningens förslag. Utskottet har ju inte antytt hur man ser på sakfrågan, vilket Margareta Andrén också sade. För vår del anser vi att det är en så självklar ändring att den borde kunna bli föremål för beslut i riksdagen redan i dag.

Det gäller också vårt andra förslag i motion 951. Vi föreslår att försäkringskassan skall ges möjligheter att pröva en förlängning av föräldrapenningen i det enskilda fallet till att gälla också barn som fyllt 12 år.

Som vi skriver i motionen, klarar de allra flesta barn över 12 år att vara ensamma hemma, om de inte är alltför sjuka. Det finns dock grupper av barn som inte klarar sig ensamma, trots att de är betydligt äldre. Vi tänker då på exempelvis utvecklingsstörda och rörelsehindrade barn eller barn som lider av astmatiska besvär. Också i de fallen menar vi att omsorgen om barnen måste gå före strikt satta gränser.

Även om både denna 12-årsgräns och den tidigare nämnda 60-dagarsgränsen är till fyllest i de allra flesta fall, menar vi att omsorgen om barnen i det enskilda fallet måste gå först och att det finns goda skäl att göra de förändringar som föreslås i motionen.

Jag vill därför yrka bifall till motion 951.

Låt mig också kommentera den reservation som avgivits till betänkandet. I reservationen föreslås att riksdagen skall uttala sig för en utbyggnad av vårdnadsersättningen.

Vänsterpartiet kommunisterna är motståndare till vårdnadsbidrag. Vårdnadsbidraget strider mot en av de viktigaste principerna när det gäller jämställdhet mellan kvinnor och män, nämligen den att både kvinnor och män skall ha rätt till en egen försörjning. Vårdnadsbidrag innebär att könsrollerna ytterligare konserveras – det kommer att bli kvinnan som stannar hemma och vårdar barn och mannen som står för försörjningen. För alla är väl överens om att det inte går att försörja sig på 37 kr. om dagen.

Apropå dessa 37 kr. är det intressant att notera att centern och Gösta

Onsdagen den
24 mars 1982

Föräldraförsäk-
ringen

Andersson värderar – jag vill citera från Gösta Anderssons anförande – ”en av de finaste och värdefullaste insatserna i samhället” till 37 kr. om dagen! Dessutom är det tydligen magiska 37 kr., eftersom de enligt Gösta Andersson skall räcka till ganska mycket – både att finansiera en förkortning av arbetstiden och finansiering av familjekooperativa daghem, om jag hörde rätt i Gösta Anderssons anförande.

Gösta Andersson säger sig värna om låginkomsttagarnas barnomsorg, och det är helt klart att låginkomsttagarna haft svårare än andra grupper att slå sig fram till en daghemsplats i den bristsituation som råder. Men dem hjälper man knappast genom att plädera för familjekooperativa daghem utan snarare genom att påskynda utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen.

Vpk anser att det viktigaste stödet till småbarnsföräldrarna i dag är att barnomsorgen byggs ut till full behovstäckning och att sextimmarsdagen för alla genomförs successivt.

Vi är alltså överens med utskottet om att centermotionen bör avslås. Vi tycker dock inte att utskottet på ett tillräckligt kraftfullt sätt tar avstånd från tankegångarna i motionen. Det som anförs för avslag på motionen är enbart kostnadsskäl. De ideologiska aspekterna tas inte upp. I stället har de olika partierna valt att i särskilda yttranden ge uttryck för resp. partis syn på denna fråga. Då denna möjlighet inte står till buds för vårt parti, som inte är representerat i utskottet, har vi valt att avstå vid omröstningen.

Vi kan alltså inte acceptera utskottets motivering för avslag och naturligtvis inte heller reservationen. Vad jag nu anfört får ses som en röstförklaring för vpk-gruppens del.

Anf. 110 LARS HENRIKSON (s):

Herr talman! I föreliggande betänkande behandlas motion 1981/82:733, där jag begärt att lagtexten görs klarare för att undvika olika beslut och därmed olika behandling av identiska ärenden. Två exempel lämnas i motionen och har också återgivits i utskottsbetänkandet. Jag finner därför inte anledning att nu närmare gå in på dessa exempel, och för undvikande av missförstånd vill jag säga att självklart diskuterar jag här principer och inte enskilda ärenden.

Utskottet åberopar ett utslag i försäkringsdomstolen från 1974 och anser att detta utslag skall vara vägledande vid behandlingen av ifrågasvarande ärenden. Jag vill citera ur utskottsbetänkandet, där det heter att av försäkringsdomstolen ”har vidare fastslagits att en skiftarbetande förälder haft rätt att få sitt behov av dygnsvila tillgodosett och att föräldern under sådana omständigheter ansetts sakna möjlighet att ge barnet erforderlig vård utan att själv avstå från förvärsarbete”.

Jag måste tillstå att utskottets uttalande i vad gäller skiftarbetande förälders rätt inte tillhör det mest lättillgängliga. Skall jag emellertid försöka mig på en uttolkning, kommer jag till slutsatsen att rätt till föräldrapenning föreligger. Jag nödgas dock avkräva utskottets talesman, vem det nu är, ett klart besked om huruvida min uttolkning av utskottets uttalande är riktig.

Om inte ett klart besked kan ges, framstår mitt krav på att lagstiftningen skall göras klarare och mera entydig som mycket välgrundat.

Min fråga blir alltså: Föreligger rätt till föräldrapenning för skiftgående förälder som måste stanna hemma från arbete för vård av sjukt barn och för att bereda den andra föräldern erforderlig vila?

Det är som jag ser det alldeles nödvändigt med ett klart svar för att därmed skapa förutsättningar för en entydig tillämpning inom de olika försäkringskassorna.

När det sedan gäller frågan om rätt till föräldrapenning under utbildning hänvisar utskottet till tidigare behandling av frågan och till att den varit föremål för socialpolitiska samordningskommitténs övervägande. Vid den tidigare riksdagsbehandlingen ansåg utskottet "att det kunde ifrågasättas om inte utbildning borde jämföras med förvärvsarbete i de fall full lön utgår under utbildningstiden". Huruvida detta uttalande blivit vägledande för kommitténs ställningstagande känner jag inte till. Jag hoppas emellertid att så blivit fallet.

Eftersom riksdagen tidigare givit riksförsäkringsverket i uppdrag att se över frågan får jag låta mig nöja för dagen. Jag vill dock understryka att ett positivt förslag bör läggas fram så snart som möjligt, eftersom handläggningen av dessa frågor ute på försäkringskassorna lätt kan leda till olika behandling av likartade ärenden.

Jag avser, herr talman, inte att framställa något yrkande, men jag emotser ett klarläggande svar från utskottets talesman på den fråga som jag ställt.

Anf. 111 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Jag skall försöka svara på Lars Henriksons direkta fråga, och jag har förvissat mig om att jag då företräder samtliga partigrupper i utskottet. Svaret skulle kunna vara ett enkelt: Ja, den rätten skall finnas. Det är utskottets mening, även om vi inte har lyckats uttrycka det så klart som man kanske kunde önska. Men det är inte utan skäl, för det är ytterst svårt att uttrycka sig klart i den här frågan. Det är ett litet komplicerat område, och att skriva heltäckande och detaljerade regler är faktiskt riktig besvärligt.

Det finns emellertid tillämpningsföreskrifter som enligt utskottets mening är avsedda att täcka de fall som Lars Henrikson tog upp. Där sägs – och det, tycker vi väl alla, med all rätt – att en förälder inte skall ha rätt till ledighet och föräldrapenning för att tillfälligt vårda sjukt barn, om den andra föräldern är ledig från arbetet, eller till äventyrs inte har något arbete utanför hemmet, och finns i hemmet och tar hand om barnet. Det tror jag att vi är överens om. Men jag har aldrig med termen "ledig från arbetet" kunnat förstå en person som har kommit hem från arbetet, rent av från ett skiftarbete, och ligger och vilar sig efter det. Den personen är inte ledig från arbetet utan har bara sin fritid, och det är någonting helt annat. Det är alltså meningen att det här fallet skall täckas.

Sedan vet alla som har levt i den här situationen, vilket jag har, med två föräldrar som jobbar resp. natt och dag, att det är ett väldigt skiftande fält. Behoven varierar hemskt mycket med barnets ålder, med sjukdomens art

Onsdagen den
24 mars 1982.

*Föräldraförsäk-
ringen*

och kanske också med arten av föräldrarnas arbete. Därför är det så svårt att skriva heltäckande, detaljerade bestämmelser.

Men socialförsäkringsutskottets mening är alldeles klar. Om den ena föräldern har arbetat nattsift och behöver vila sig och den andra föräldern måste stanna hemma för att ta hand om ett barn som har blivit sjukt, skall föräldrapenning kunna utgå.

Anf. 112 LARS HENRIKSON (s) replik:

Herr talman! Jag är naturligtvis tacksam för det klarläggande besked som här har lämnats från utskottets sida. Jag hoppas att detta besked kommer att bli känt ute på de olika försäkringskassorna – inte för att man skall ge föräldrarna någonting som de enligt lagstiftningen inte har rätt till, utan endast för att de skall få det som lagstiftningen ger dem rätt till. Jag känner till enskilda fall, som jag här inte närmare skall diskutera, där identiskt lika ärenden har behandlats mycket olika. Det var framför allt detta som jag fann så stötande att jag menade att det var nödvändigt med en klarläggande lagstiftning på detta område.

Jag inser självfallet svårigheten att med ord i en lagtext täcka in alla de fall som kan tänkas uppstå i sammanhanget. Det får bli vägledande uttalanden av den typ som jag nu har fått från utskottets sida. Och jag är – jag säger det än en gång – tacksam för det beskedet.

Anf. 113 BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! I och med utbyggnaden av föräldraförsäkringen har förutom att jämställdheten ökat också barnens trygghet förbättrats.

Föräldraförsäkringen ger alla föräldrar möjlighet att vara hemma eller minska ner sin arbetstid under en tid som motsvarar tolv månader. För kvinnor som före förlossningen varit hemma på heltid ger föräldraförsäkringen en inkomstförstärkning på 13 320 kr. för första året. För andra som tar ledigt från sina jobb ger försäkringen en ersättning för inkomstbortfallet. Det betyder en utjämning ekonomiskt under livets olika perioder, vilket socialförsäkringen också syftar till.

Samtidigt betyder föräldraförsäkringen att kvinnor förlorar mindre ekonomiskt när de föder barn, en förlust som tidigare generationers kvinnor starkt fått kännas vid. Kvinnor har faktiskt straffats ekonomiskt för att de fött barn, vilket i många fall medfört negativa sociala konsekvenser.

Än sämre har den ekonomiska tryggheten varit för de män som före föräldraförsäkringens införande ville ta ledigt för att under den första tiden vara hemma och vårda barn. Nu finns den formella rättigheten även för pappor att dels vara hemma såväl under den första tiden som när barnen senare blir sjuka, dels ha kortare arbetstid. Detta är stora och viktiga steg framåt i arbetet för ökad jämställdhet, men den allra största betydelsen har det för barnen.

Tyvärr utnyttjar alltför få pappor sina rättigheter. Dels beror det på att många män tycker att vård av barn är något som man delegerar till kvinnorna eller att det helt enkelt inte är manligt att vårda barn. Dels beror det på –

vilket säkerligen gäller för de flesta män – att de är känsliga för de starkt negativa attityderna hos såväl arbetskamrater som arbetsgivare. Och nog skakades vi om ordentligt, när SSAB-chefen häromåret gick ut och sade att det är synd och skam att unga män går hemma och sköter barn. Alla vet vi ju vilken betydelse pappor har för barnen.

Den amerikanske professorn Urie Bronfenner har påpekat att forskningen sedan ett halvt århundrade har bevisat att barn behöver flera vuxna i sin närhet för kontinuerlig vård och fostran till vuxna människor för att de senare skall kunna klara samspelet med andra människor. De två senaste decenniernas forskning visar därtill, menar Bronfenner, att dessa vuxna bör vara av båda könen och att barnens utvecklingsmöjligheter i det samhällsmönster vi har bildat står och faller med samhällets stöd. Därför är det viktigt att männen får stöd för att ta direkt del i och ansvar för barnens vård.

Män behöver starkare förväntningar på sig för att kunna ta sitt ansvar. En mer individualiserad föräldraförsäkring skulle bidra till att skapa ökade förväntningar – samma förväntningar som vi nu har på att kvinnorna skall vara hemma och ta hand om barnen. En individualisering betyder därmed inte mer tvång för männen än för kvinnorna, eftersom en föräldraförsäkring aldrig är annat än en rättighet – inte en skyldighet – att utnyttja. Däremot är det en skyldighet att ta hand om sina barn.

Pappornas rättigheter förstärktes dock i föräldraförsäkringen i och med det förslag som folkpartiregeringen lade fram för riksdagen 1979, nämligen dels att det skulle införas rätt till tio dagars ledighet i samband med barnets födsel, dels att hälften av den särskilda föräldraförsäkringen skulle överföras på pappan. Den överföringen, som beslutades, har tyvärr inte tillräckligt bidragit till att få arbetsgivarna att förstå att män också är föräldrar och att barn behöver sina pappor.

I anslutning till detta skall jag också återge några citat ur den statliga rapporten "Roller i omvandling", som presenterades 1977. I den redovisas några arbetsgivares attityder till pappaledigheten på följande sätt: "Jag skulle bli besviken om en av mannarna kom och bad om ledigt." Eller helt kort: "Det blir problem."

Givetvis blir det problem, men det blir det också när kvinnor är borta från jobbet. Vad tror ni de personalansvariga säger när nattsköterskan, avdelningssköterskan eller dagisfröken tar barnledigt?

Det gick ett eko genom världspressen när en av landets generaldirektörer för något år sedan tog barnledigt. Plötsligt hade direktörer i många företag tid att skriva insändare med frågor om vederbörande också ammade – detta trots att försäkringskassan i sin reklamtext för pappaledigheten upplyste oss om att "det finns nappflaskor för killar med för små bröst".

Herr talman! Det sitter fler direktörer inne för rattfylleri än som är barnlediga. Barnlediga direktörer är ett marginellt problem i direktionsrummen och inget som påverkar boksluten. Manliga direktörer tillhör i regel en åldersgrupp som inte har småbarn, även om män kan bli fäder praktiskt taget hela sitt vuxna liv till skillnad från kvinnor, som har en kort reproduktionstid.

Nu finns det emellertid också kvinnliga generaldirektörer, kvinnliga direktörer och småföretagare. Av något märkligt skäl har kvinnor alltid lyckats lösa problemet med barn och jobb. Ibland har det sagts att pappaledighet skulle vara en omöjlighet bland jordbrukare, därför att de aldrig kan ta ledigt från arbetet på sin gård. Men många jordbrukare tycks ändå kunna ta ledigt för det politiska uppdrag som arbetet som riksdagsman innebär. För jobbet har det ingen betydelse av vilket skäl man är borta.

Det är därmed lätt att slå hål på motståndet mot pappaledigheten. Och fortfarande är det ingen som kräver att det skall vara ett större tvång för männen än för kvinnorna att vårda barn – det skall bara vara samma rättigheter.

Det märkliga är också att det bland åtskilliga yngre män finns ett stort gehör för tanken att ha en starkare individualisering av föräldraledigheten. De äldre däremot, som inte längre har några småbarn, protesterar. Skall vi inte lyssna mer på dem som berörs av besluten?

Utskottet har enhälligt avstyrkt Christer Eirefelts motion med krav på en starkare individualisering av föräldraledigheten. Det finns inte heller någon politisk viljeyttring från socialdemokraterna om en individualisering, utan enbart en hänvisning till den sittande kommitté som ser över föräldraförsäkringen.

Då undrar jag: Har socialdemokraterna övergett sin tidigare ståndpunkt? Om ni står fast vid den, kan ni passa på att här i kammaren stödja vår motion för att ge föräldraförsäkringskommittén vägledning.

Så skall jag säga några få ord om motion 731, som handlar om adoptivpappors rätt till tio dagars ledighet i samband med barnets ankomst. I föräldraförsäkringen är de tio "pappadagarna" knutna till barnets födelse, men adoptivföräldrar befinner sig ju i en annan situation. Adoptivföräldrar måste emellertid ofta ge sig iväg till främmande land för att hämta barnet, och till det åtgår många semesterdagar. Att inte låta adoptivpapporna få vara med att ordna de många praktiska problemen de första dagarna efter hemkomsten är diskriminerande. Samtidigt bör adoptivbarn faktiskt ha samma rättigheter till sina nya föräldrar som andra barn har till sina biologiska föräldrar.

Jag utgår från att föräldraförsäkringskommittén i sitt fortsatta arbete tar fasta på önskemålet att i alla avseenden jämställa adoptivpappor och adoptivföräldrar med andra föräldrar.

Låt mig ställa några frågor till Gösta Andersson. Jag tycker att dessa lönsamhetsberäkningar på driften av daghemmen är ganska otäcka. Egentligen handlar det om att man underförstått frågar: Är det lönsamt med småbarnsmammor på arbetsmarknaden? Jag vill faktiskt ha en närmare redogörelse för kostnaderna för daghemmen av Gösta Andersson. 13 miljarder har han angett, men Gösta Andersson vet mycket väl att detta är bruttokostnaden. Hur stor är nettokostnaden, Gösta Andersson?

Gösta Andersson sade också att en familj som har en sammanlagd inkomst på 400 000 kr. per år får 40 000 kr. per år i subventioner för sin daghemsplats. Men den familjen betalar väldigt mycket i skatt. Dessutom betalar den

mycket i avgifter. För en kommun är det rena rama vinsten att erbjuda höginkomsttagarna daghemsplats. Det är utomordentligt angeläget att vi ser till att kommunerna håller nere sina avgifter för att andra grupper än enbart höginkomsttagarna skall ha råd med daghemsplats. Att så många SACO-grupper i dag har sina barn på daghem beror inte på att dessa grupper är mera intresserade av daghem än andra, utan det beror helt enkelt på att det är för dyrt för andra grupper att ha barnen på daghem.

Jag vill också ställa en fråga till Gösta Andersson med anledning av det han sade om de föräldrar som önskar vårda sina barn hemma. Folkpartiet är för ett obeskattat vårdnadsbidrag. Men hur vill Gösta Andersson förmå papporna att delta i vårdarbetet? Vad menas med föräldrar, enligt Gösta Anderssons uppfattning? Vilka stimulansåtgärder vill Gösta Andersson använda för att få med papporna i hemarbetet?

Slutligen skulle jag vilja säga att det var positivt att Doris Håvik tog Karin Söder i försvar, till skillnad från det märkliga utbrott mot Karin Söder som Doris Håviks partikamrat hade i måndags här i kammaren.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion 945.

Anf. 114 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Bortsett från frågorna till Gösta Andersson och Doris Håvik, som de säkert kommer att besvara själva, talade Bonnie Bernström om två motioner: den ena handlande om ökad individualisering av föräldraförsäkringen och den andra om adoptivpappors rätt till föräldrapenning vid barnets ankomst till familjen.

Ingen av motionerna är ny för året. Båda motionerna har, oavsett hur formuleringarna kan ha blivit – det kommer jag inte ihåg – i praktiken bifallits av riksdagen redan tidigare. Arbetet med förberedelse och beslut pågår. I utskottets betänkande står det om den ena motionen, men det gäller faktiskt båda:

”Även denna fråga ryms inom ramen för den pågående översynen av föräldraförsäkringen och utskottet anser att i avvaktan på utredningens förslag är någon riksdagens åtgärd i anledning av motionerna --- inte påkallad.”

Detta gäller alltså båda motionerna. Det är, efter de vanor vi har här i riksdagen, formellt ett avslag, men det är också ett löfte om att båda dessa frågor skall komma upp till behandling efter vanlig förberedelse. Därmed är – för säkerhets skull, Bonnie Bernström – alls icke sagt att jag skulle anse det vara på något sätt överflödigt eller olämpligt att använda riksdagens motionsarbete och riksdagens talarstol till att bedriva information om och gärna också propaganda för något som man tror på – det är var och en obetaget. Men i sak kan riksdagens beslut inte gärna bli något annat än att vi får vänta på det utredningsmaterial som enligt vad som sagts oss skall vara i faggorna, i den meningen att arbetet skall vara avslutat under denna vår.

Onsdagen den
24 mars 1982

*Föräldraförsäk-
ringen*

Anf. 115 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Bonnie Bernström frågade var socialdemokraterna står när det gäller fädernas möjligheter och rätt att stanna hemma för att vårda barn.

När den här möjligheten gavs föräldrarna, hävdade vi att denna rätt skulle kvoterats. Denna vår grundinställning kvarstår. När detta infördes i föräldraförsäkringen, visade det sig att det inte var så många pappor som stannade hemma. Jag delar Bonnie Bernströms uppfattning, att det kan bero på att det var ett tryck från såväl arbetsgivare som arbetskamrater. Antalet gånger som fäderna stannade och vårdade sina barn ökade sedan något för att nu återigen minska.

Vi kanske skall titta litet på den utbyggda särskilda föräldraförsäkringen med 37 kr., som är kompensationsnivån. Den kan innebära att det av rent ekonomiska skäl blir färre fäder som stannar hemma och vårdar barn. Eftersom det i regel är fadern som har högre inkomst, har han inte möjlighet att stanna hemma. Därför menar jag att det är könsdiskriminerande att ha en ersättning som ligger på den nivån. Om kvinnorna skall ha någon trygghet måste de ha möjligheter att få arbete. Vi vet hur många kvinnor som efterfrågar arbete. Nu påpekas det att antalet sysselsatta har ökat. Men det är i mycket stor omfattning deltidsanställda – vi har väldigt många deltidsarbetslösa kvinnor i vårt land.

Den sista frågan gällde ett konstaterande att jag försvarade Karin Söder. Jag citerade Karin Söder. LO har gjort beräkningar av vad barnomsorgen kostar och har satt in det i ett samhällsekonomiskt sammanhang. Sedan har också Kommunförbundet kommit med en sådan rapport. Då är det fint att Karin Söder har tagit intryck av detta och säger att hon inte vill diskutera lönsamhetsbegrepp när det gäller barnomsorg. Det skulle vara bra om det kunde sprida sig utanför Karin Söders kretsar.

Anf. 116 GÖSTA ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag tror att Bonnie Bernström skulle må gott av att litet oftare resa ut i landet och träffa sina partivänner. Jag har läst ett referat av en motion, som ett antal folkpartikvinnor har skrivit om vårdnadsersättning. Där sägs bl. a. att de föräldrar som själva tar hand om sina barn upplever den ensidiga satsningen på daghem som djupt orättvis. Jag tror att Bonnie Bernström borde fundera ett slag på detta.

Jag tycker att man skall akta sig för att raljera när det gäller den standardförbättring som införandet av en vårdnadsersättning onekligen innebär. Verkligheten är ändå den, att en vårdnadsersättning innebär en förstärkning av ekonomin för alla de barnfamiljer som bara har en förvärvsinkomst. Observera det! Det är åtskilliga. Deras ekonomi förstärks med 13 000 kr. Det är 10 000 kr. mer än vad denna riksdag är beredd att ge i barnbidrag.

Är det orimligt att en vårdnadsersättning ger utrymme för förvärvsarbetande föräldrar att gå ner i arbetstid och få mer tid för sina barn? Jag undrar vilka som vill bestrida detta positiva faktum för många barnfamiljer. Är det

fel att med en vårdnadsersättning underlätta för förvärvsarbetande föräldrar, som inte kan få kommunal barnomsorg, att i samverkan mellan familjer ordna en kooperativ barnomsorg? Jag har utomordentligt svårt att se vad det är för fel i detta. Det borde vara till glädje för många barnfamiljer som har problem med barnomsorgen.

Jag har inte infört något lönsamhetstänkande i denna diskussion. Men jag tycker att det borde vara tillåtet, när man diskuterar barnomsorg, att göra precis så som de här folkpartikvinnorna har gjort, dvs. att göra en jämförelse mellan samhällets satsningar på den ena och på den andra typen av barnomsorg. Kommunförbundet har i klartext redovisat att arbetskostnaden för barn i åldrarna ett halvt till tre år ligger någonstans mellan 40 000 och 50 000 kr. Jag har bara direkt redovisat detta från Kommunförbundets rapport på det här området, och det borde väl vara tillåtet. Det borde vara rimligt i en fördelningspolitisk debatt att man vågar diskutera det faktum att en stor del av samhällets resurser styrs ensidigt till 30 % av barnfamiljerna, medan 70 % får klara sin barnomsorg bäst de vill.

Anf. 117 BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Det finns många olikheter mellan Doris Håvik och Gösta Andersson, men en likhet är att de smiter undan från att svara på ställda frågor.

Doris Håvik! Vill socialdemokraterna också fortsättningsvis stå för tanken på en individuell föräldraförsäkring? Kan jag få ett svar – ja eller nej – på den frågan? Jag hoppas att man inte vill ha någon kvotering. Det vill i varje fall inte vi folkpartister som står bakom den motion som väckts, utan vi vill ha individuell föräldraledighet.

Gösta Andersson! Det finns andra rapporter från Kommunförbundet som säger att det är lönsamt att erbjuda även en deltidsarbetande kvinna med 25 000 kr. i årsinkomst en daghemsplats för hennes barn, för på sikt betyder det skatteintäkter för samhället. Gösta Andersson väljer tydligen rapporter som styrker hans egen uppfattning. Det är bruttokostnader man talar om när man nämner 40 000 kr. per år. Därifrån skall dras intäkter i form av daghemsavgifter och skatter och bidrag som faller bort.

Det är lönsamt med daghem, men den här debatten är väldigt otäck, därför att den handlar om huruvida kvinnor är lönsamma i viktiga sammanhang. Om vi slår fast att det är lönsamt med daghem, betyder det att kvinnor som är hemma inte är lönsamma. Låt oss komma ifrån detta och erbjuda föräldrarna den barnomsorg som de själva vill ha. Folkpartiets landsmöte har slagit fast kravet på ett vårdnadsbidrag. Därför finns det inget skäl för Gösta Andersson att citera några enskilda folkpartister.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 945 av Christer Eirefelt m. fl., bifölls med acklamation.

Onsdagen den
24 mars 1982

*Anslag till social-
departementets
kommittéer, m. m.*

Mom. 2 (utbyggnad av föräldraförsäkringen)

Utskottets hemställan bifölls med 226 röster mot 61 för reservationen av Maj Pehrsson m. fl. 16 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (antalet dagar för föräldrapenning för tillfällig vård av barn)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 17 för motion 951 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 4 (åldersgränsen vid föräldrapenning för tillfällig vård av barn)

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 18 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 951 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 5-11

Utskottets hemställan bifölls.

22 § Föredrogs

Socialutskottets betänkande

1981/82:31 Förbud i vissa fall mot verksamhet på hälso- och sjukvårdens område (prop. 1981/82:60, delvis)

Utskottets hemställan bifölls.

23 § Anslag till socialdepartementets kommittéer, m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande 1981/82:32 om anslag m. m. till Socialdepartementet m. m. och till Internationell samverkan (prop. 1981/82:100).

Anf. 118 ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 119 ANITA BRÅKENHJELM (m):

Herr talman! Till socialutskottets betänkande nr 32 finns fogade 2 reservationer och ett särskilt yttrande av utskottets moderata ledamöter. Båda reservationerna gäller moderata yrkanden om ytterligare besparingar i de statliga utgifterna. Motiveringen för dessa är uppenbar. Det finns inte anledning för oss att här i kväll gå in i en stor finanspolitisk debatt. Att vi föreslagit en något större nedskärning av utgifterna för socialdepartementets utredningsverksamhet än den regeringen vill göra beror helt enkelt på vår ambition att leva upp till de utfästelser om statliga besparingar som de tre borgerliga partierna ett par gånger gemensamt slagit fast men som regeringspartierna sedan tagit mer lättsinnigt på än vad vi moderater ansett

oss kunna göra. Det är aldrig roligt att göra besparingar. Men för att använda det gamla ordspråket på ett något ovanligt sätt: Vi kanske skall kasta sten även i glashuset och framför allt här. Regering och riksdag måste vid behov av ekonomisk åtstramning skära hårt också i sin egen verksamhet, föregå med gott exempel och kräva inte bara lika mycket utan mer av oss själva än av andra. Den ekonomiska balansen måste återställas. Nedskärning av statliga utgifter är ett av medlen för att nå detta mål.

Vad beträffar anslaget till Världshälsoorganisationens administration reagerade hela utskottet med någon förvåning inför den mycket kraftiga uppräknings – med 70 % – som utan närmare förklaring eller kommentar gjordes i budgetpropositionen. De förklaringar som på vår förfrågan från utskottet givits oss från socialdepartementet är anledningen till att vi i reservationen inte ansett oss kunna stå fast vid själva prutningen på anslaget, såsom yrkats i motion 1293. Av tekniska skäl skulle detta nämligen ha lett till en skuld till Världshälsoorganisationen, som uppenbarligen tämligen ensidigt och självsvåldigt kräver sina medlemmar på pengar till administrationen. För det är administrationen det här gäller, inte andra åtaganden som t. ex. hjälpprojekt i WHO-regi. Det framkom dock att WHO genom att kräva betalning i dollar men ha utgifter i andra valutor har tillgodogjort sig mycket stora kursvinster. Detta förklarar trots allt inte en uppskrivning med 70 %. Eftersom organisationens administrationsutgifter huvudsakligen ligger i andra valutor tycks det i alla fall vara rationellt att i fortsättningen kräva att betalning sker på annat sätt, t. ex. i den valuta som gäller i det land där WHO:s administrativa ledning ligger. Att detta sedan råkar vara en mer stabil valuta är ju ingen nackdel. Ett svenskt initiativ skulle här vara välkommet. Vår reservation nr 2 inskränker sig alltså till att begära ett svenskt initiativ för att aktualisera kostnaderna för WHO:s administration och sättet att betala dessa.

Vårt särskilda yttrande följer upp motion 738 av Gunnar Biörck i Värmdö m. fl., där motionärerna begär att en del av de medel som disponeras av delegationen för social forskning skall delas ut på samma sätt som andra forskningsmedel, nämligen via universitets- och högskoleorganisationen och forskningsråden.

Trots en av utskottet begärd särskild föredragning av representanter för socialdepartementet har vi i utskottet inte lyckats få riktig klarhet i varför just social forskning skall styras från ett departement när inte annan forskning gör det.

Vi moderater kan tänka oss *ett* skäl till att fördela vissa forskningsmedel på detta sätt. Det skulle vara att man lägger ut viss beställningsforskning för att följa upp politiska beslut på det sociala området. Detta skulle f. ö. vara ett tillvägagångssätt som skulle påminna om det konsekvensinstitut som Gunnar Biörck många gånger motionerat om. Det finns stora uppgifter för ett sådant på det sociala området – man kan nämna socialberedningens uppgift att följa effekterna av socialtjänstlagen eller behovet av att så småningom utvärdera effekterna av den nya vårdlagstiftningen på missbruksområdet. Men departementets företrädare ville inte medge att några avsikter att bedriva

Onsdagen den
24 mars 1982

*Anslag till social-
departementets
kommittéer, m. m.*

den typen av beställning av forskning finns.

I ett nyligen utsläppt pressmeddelande från socialdepartementet sägs det att delegationen för social forskning "får en central roll vad gäller utbyggnaden av den tillämpade forskningen i Sverige". Det är inga små uppgifter! Delegationen skall också enligt samma meddelande i större utsträckning än hittills arbeta med "långtidsbedömningar av utvecklingen av den forskningsverksamhet som ligger inom socialdepartementets område".

Jag skall inte begära att utskottets företrädare – som visserligen tidigare har haft stor insyn i socialdepartementets verksamhet men inte kan ställas till svars för pressmeddelandet – skall hjälpa mig att förklara vad detta betyder. Men det stärker mig i min uppfattning att vi gjorde klokt när vi i ett särskilt yttrande markerade att vi ämnar återkomma i denna fråga i anslutning till forskningspropositionen. Denna förelåg inte när utskottets betänkande utarbetades.

Det skulle troligen vara till glädje för den sociala forskningen och för den samlade kunskapen på dessa viktiga områden om den sedvanliga universitets- och högskoleorganisationen samt forskningsråden får ett bättre grepp även om den sociala forskningen. Och om dessutom en speciell, därför ägnad delegation inom departementet ägnar sig åt att beställa forskning i uppföljande syfte, direkt relaterad till de politiska besluten, skulle antagligen både politiken och forskningen må bättre av detta. Men vi återkommer som sagt i en partimotion till dessa frågor.

Herr talman! Jag yrkar endast bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 120 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Det är klart att även regeringen skall spara. Det framgår också av utskottbetänkandet och även av reservationerna att förslaget från regeringen när det gäller kommittéanslaget innebär en verklig besparing. Då är det litet egendomligt att karakterisera budgeten som lättsinnig. Vad som är lättsinnigt är att förutsätta att det går att göra ytterligare besparingar – utan att på något sätt tala om hur det skall gå till. I det här läget måste man särskilt noga se till att inte onödig utredningsverksamhet sätts i gång. Men ett allmänt uttalande om att det skall sparas ytterligare 10 % är inte särskilt väl underbyggt. Jag yrkar bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Sedan går jag över till frågan om Världshälsoorganisationen. Anita Bräkenhielm sade att hela utskottet var förvånat över att anslagshöjningen är så stor. En del av utskottet är också förvånat över att man väcker en motion utan att ta reda på fakta. De upplysningar som vi fick i utskottet hade det ju varit möjligt att ta fram innan motionen väcktes. Det handlar alltså om en avgift som är fastställd av Världshälsoorganisationen och som vi inte har någon möjlighet att komma ifrån.

Jag ser motionen som ett olycksfall i arbetet. När jag ser att den ändå har följts upp av en reservation drar jag mig till minnes ett gott råd som jag fick en gång här i kammaren av huvudmotionären Nils Carlshamre. Han sade: När man trampar i klaveret, kära Gabriël Romanus, skall man vara försiktig när

man drar upp foten, så att det inte låter lika illa en gång till. Det goda rådet borde de moderata representanterna i utskottet ha följt och avstått från att reservera sig på den här punkten. Jag kan inte inse att WHO har burit sig självsväldigt åt. Vi är med i WHO. Vi har varit företrädare där av en moderat hälsovårdsminister. Jag kan inte tro att hon har hävdat någon annan linje än att vi skall betala våra avgifter. När det gäller förslaget att vi skall få WHO att ta ut avgifterna i en annan valuta, vet jag inte om det heller är särskilt genomtänkt. Om det visar sig att schweizerfranc senare blir mindre gynnsamt, skall vi be att få gå över till någon tredje valuta då, eller hur har reservanterna tänkt sig? Nu vill jag säga att vi i utskottet inte har tagit ställning till det förslag som finns i reservationen, utan vi har tagit ställning till motionen, och den har vi avstyrkt. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

När det slutligen gäller det särskilda yttrandet vill jag först peka på att det måste vara en felskrivning i det. Det står där att de uppgifter som lämnades av socialdepartementets företrädare inte övertygade utskottet om att man i fortsättningen bör bibehålla konstruktionen med en särskild delegation för social forskning inom socialdepartementet. Detta måste väl avse de personer som har ställt sig bakom det särskilda yttrandet. För min egen del är jag starkt övertygad om att man skall ha en delegation för social forskning, och att den skall ha medel för att stimulera till och ge bidrag till forskning, ungefär på det sätt man har haft under de senaste åren. Det var ingen partipolitiskt kontroversiell fråga, såvitt jag minns, när den här delegationen inrättades och fick dessa medel. Den har enligt min uppfattning visat sig nyttig. Det är inte svårt att skapa klarhet i varför den här delegationen har tillsatts och får dessa medel. Vi satsar många miljarder varje år på socialt reformarbete, och det har varit en svaghet att vi inte har haft någon forskning som har belyst effekterna av detta. Jag anser att det är bra att delegationen finns. Jag tycker också att det är bra att den faktiskt arbetar med att stimulera till forskning, t. ex. på det område som socialutskottet och riksdagen många gånger har begärt, nämligen *behandlingsforskning inom missbruksvården*. Det har inte gått särskilt fort, men det hade säkert gått ännu långsammare om vi inte hade haft socialforskningsdelegationen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 121 ANITA BRÄKENHJELM (m):

Herr talman! Jag har bara några repliker till Gabriel Romanus.

Jag sade inte att budgetpropositionen var lättsinnig, jag sade att regeringspartierna är lättsinnigare än vi när det gäller att leva upp till avgivna löften. Det kan visserligen vara riktigt att motionen angående Världshälsorganisationen inte var riktigt väl underbyggd, men det hade också varit möjligt att ge några upplysningar i budgetpropositionen.

När det gäller att se till att det inte låter lika illa när man drar foten ur klaveret som när man sätter i den, tycker jag att vi har garderat oss, eftersom vi uttryckligen inte vidhåller den i motionen yrkade neddragningen av avgiften.

Onsdagen den
24 mars 1982

*Vissa åtgärder
för handikappade,
m. m.*

Det finns i alla fall en avsevärd irritation i den svenska statsförvaltningen över sättet att begära in dessa avgifter. Vi vidhåller att det skulle vara riktigt att ta ett svenskt initiativ, för att se över hur det går till.

Anf. 122 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag måste medge att jag inte är samma expert på klaver som vare sig motionären eller Anita Bråkenhielm, så på den punkten lägger jag ned min talan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 2

Mom. 1 (medelsanvisningen)

Utskottets hemställan bifölls med 244 röster mot 60 för reservation 1 av Mårten Werner m. fl.

Punkt 6 (Bidrag till världshälsöovårdsorganisationen samt internationellt socialpolitiskt samarbete m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 61 för reservation 2 av Mårten Werner m. fl.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

24 § Vissa åtgärder för handikappade, m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande 1981/82:33 om vissa åtgärder för handikappade, m. m. (prop. 1981/82:100).

Anf. 123 ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 124 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Under punkt K 1 i socialutskottets betänkande upptas ett anslag på 1 milj. kr. till DHR:s rekreationsanläggningar. Anslaget är enligt propositionen avsett att minska kapitalkostnaderna för dessa anläggningar.

Anläggningarna är att betrakta som riksanläggningar och har tillkommit för att främst personer med svåra handikapp liksom andra människor skall kunna få vila, avkoppling och miljöombyte under semestern och vid andra tillfällen. Ärligen har anläggningarna 100 000 gäst dagar, vilket visar att de har hög nyttjandegrad. Möjligheten att bevista dessa anläggningar betyder mycket för många människor, som behöver ladda om och samla nya krafter

för att leva vidare.

Förbundet har självt fått ta ett stort ansvar för denna verksamhet. Trots att den är att betrakta som en samhällsuppgift har man varje år av egna medel fått tillskjuta stora belopp för att gravt handikappade skall kunna komma i åtnjutande av en rekreations- eller semestervistelse. Möjligheterna att garantera denna viktiga verksamhet har försämrats under de senaste åren. Därför har förbundet under flera år vid överläggningar med flera departement framfört önskemålet att staten skall ta ett visst ansvar för dessa anläggningar. De kan jämföras med Svenska turistföreningens anläggningar, till vilka statliga bidrag utgår med upp till 100 % av investeringarna. Det är då rimligt att staten gör samma insats när det gäller anläggningar för handikappade personers semestervistelse.

Vi kan med stor tillfredsställelse notera att statsrådet i årets budgetproposition upptagit ett anslag på 1 milj. kr. för minskning av kapitalkostnaderna på dessa anläggningar. Beloppet är mycket välkommet. Det har dock angetts att anslaget är ett engångsanslag, vilket innebär att man skjuter problemet framför sig. Jag ser det som en statlig angelägenhet att möjliggöra för svårt handikappade att resa bort på semestern eller för kortare rekreation. DHR:s anläggningar är ett komplement till de semester- och fritidsanläggningar som finns i landet och som samhället på olika sätt stöder. Det är naturligt och nödvändigt att staten tar ett visst ansvar för denna viktiga verksamhet. I annat fall försvinner anläggningarna ganska snart, vilket måste beklagas. Det kan också noteras att det är svårt att höja gästavgifterna alltför mycket, med hänsyn till att flertalet gäster tillhör låginkomsttagarna i landet.

Jag finner det alltså befogat att staten stödjer rekreations- och fritidsanläggningar även för svårt handikappade. Man bör till nästa år permanenta detta anslag och därmed garantera anläggningarnas fortlevnad. Jag hoppas att såväl regeringen som socialutskottet inser vad denna möjlighet betyder för enskilda människor och ställer sig positiva till ett fortsatt statligt stöd till DHR:s rekreationsanläggningar.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 125 EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! "Färdtjänst, ledsagarservice, kollektiva transportmedel, anpassade för rörelsehindrade – är hörnstenar i en vardag där även de människor som har svårigheter att förflytta sig kan leva ett med andra människor jämställt liv."

Med den beskrivningen inleds vpk-gruppens motion 1119 som behandlas i föreliggande utskottsbetänkande. Frågorna har diskuterats tidigare, kanske främst den del som gäller färdtjänsten, och det kan vara förklaringen till att utskottsskrivningen ger ett något "trött" intryck. Men de är likväl mycket angelägna. Det finns anledning att vidga diskussionen något utanför de vanliga hänvisningarna till budgetsituationen. Vi har för vpk:s del i många

Onsdagen den
24 mars 1982

*Vissa åtgärder
för handikappade,
m. m.*

sammanhang anført att vissa områden *måste* undantas när besparingsåtgärderna går fram över förslag om angelägna samhällsuppgifter. Dit hör skolan, barnomsorgen och åtgärder för handikappade.

Vi har i motionen ställt förslag om ett rikstäckande system med ledsagarservice, administrativt sammankopplat med färdtjänsten. Jag vill särskilt betona det senare, eftersom utskottet gör en koppling till den utveckling som man menar är i gång beträffande den sociala hemhjälpens roll. Nu är det väl till att börja med tvivelaktigt om det i dessa tider är riktigt att tala om utveckling på ett område där de ekonomiska nedskärningar som genom regeringens åtgärder drabbat kommunerna alltmer slår igenom. De 3–3,5 miljarderna i minus för kommunerna kan väl knappast innebära att den sociala hemhjälpen kan komma att åta sig helt nya uppgifter. Vi har i motionen angett att ledsagarservice i första hand skall tillgodose synskadades behov av sällskap vid besök på institutioner eller vad det kan handla om. Men även andra handikappade, som vill ha någon med sig när de skall gå på bio eller teater eller helt enkelt bara vill komma ut, skall ha möjlighet att rekquirera en ledsagare, och då skall detta kunna ske samtidigt som man begär färdtjänst. Jag betonar än en gång: Det är den kopplingen vi har föreslagit.

Nedskärningarna av de statliga bidragen till kommunerna har som sagt inneburit minskade möjligheter för handikappade på olika sätt. Bl. a. märks detta i handikappades möjligheter att delta i föreningsverksamhet, eftersom möjligheterna att förflytta sig påtagligt har begränsats. De sparplaner som regeringen genomdrivit i riksdagen och uttalanden om begränsningar av det kommunala expansionsutrymmet har fått konsekvenser i kommunerna. Och frågan ställs då om den kommunala verksamheten jämnt över skall drabbas av besparingsåtgärderna. Vpk vill, som sagt, undanta områden som vi finner så angelägna att inte ens ett stillastående i reformarbetet är möjligt, än mindre neddragningar.

När vi ställer krav på utbyggnad av färdtjänsten, gör vi det utifrån den bestämda uppfattningen att färdtjänsten inte bara är en social serviceinrättning utan dessutom en nödvändig åtgärd från samhällets sida för att garantera rörelsehindrade deras medborgerliga fri- och rättigheter. Det är en fråga om att även de skall omfattas av allt som vi andra uppfattar som självklara saker i ett demokratiskt samhällsskick.

I motionen har vi vidare ställt krav på kvalitetsnormer för färdtjänsten för att garantera en jämn kvalitet över hela landet. Här hänvisar utskottet till en pågående utvärdering av bidragsreglerna och förutsätter att resultatet av denna kommer att ligga till grund när det gäller att åstadkomma en rimlig minimistandard för färdtjänsten. Vi accepterar för dagen den inriktningen och kommer självfallet att med utvärderingen i botten återkomma till krav som då kan behöva aktualiseras.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion 1119, yrkandena 1 och 3.

Anf. 126 GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Det är ingen konst att stiga upp i riksdagens talarstol och säga att man är positivt inställd till de handikappades sak. Alla partiets företrädare gör det med mer eller mindre anspråk på att bli trodda.

Även de två regeringspartierna försöker på alla sätt att framstå såsom pådrivande i dessa frågor. Se hur mycket anslagen till de handikappades organisationer har ökat, är ett genomgående tema i deras förkunnelser. Och jag vill inte ett ögonblick undanskymma att anslagen har höjts under de år som de borgerliga har suttit vid makten.

Vad man i det sammanhanget glömmer är dock att också omtala hur mycket inflationen har försämrat vårt penningvärde, och det är som bekant avsevärt. Räknar man med detta faktum, är vad som har inträffat inte alls någonting att skryta över. I varje fall ger det inte anledning till några ovationer från de handikappade.

Jag skall bara helt kort beröra två motionsförslag från vår sida. I det ena fallet, som gäller distributionen av blindskrifter, har vårt motionsförslag, som i sak sammanfaller med ett moderat förslag, vunnit anslutning från hela utskottet. Jag vill säga att vi är glada åt denna enighet. Den visar förståelse för de synskadades situation. Den visar också att ensidigt sparande från regeringens sida, som går ut över de mest svaga och hårdast drabbade handikappgrupperna, ännu inte är gångbart i Sverige. Det bör vara något att tänka på när nya sparplaner görs upp, sparplaner som slår blint och som innebär att man lastar över uppgifter från samhället på de handikappade och deras organisationer.

Den andra frågan som jag tänker beröra är anslaget till de handikappades organisationer. I en motion från socialdemokraterna i socialutskottet har vi föreslagit att anslaget skall uppräknas med 2 milj. kr. Regeringens förslag innebär visserligen i realiteten en uppräkning med 3 %, men i förhållande till penningvärdeförsämringen är det en klar minskning av anslagen. Det går naturligtvis inte att ställa ökade krav på handikapporganisationerna och samtidigt försämrade deras arbetsbetingelser genom att bevilja dem i realiteten minskade bidrag.

Handikapporganisationerna skall exempelvis följa upp verksamheten med handikappåret samt utvärdera det och samtidigt få minskade anslag. Det går helt enkelt inte ihop. Man måste tydligen minst vara statssekreterare i budgetdepartementet för att försöka sig på ett sådant konststycke. Jag försäkrar att det inte skulle lyckas för honom heller. Det är beklagligt att det när regeringen skall spara blir de som har det svårast med slantarna som får sitta emellan. Resultatet av det hela blir att vi får ökade klyftor i vårt land mellan rika och svaga människor – vilket blir följderna av ändrade karensdagar inom sjukförsäkringen – och mellan starka och svaga organisationer, t. ex. handikapporganisationerna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen till socialutskottets betänkande.

Jag vill också passa på att göra en kort kommentar till Börje Nilssons anförande. Han talade om DHR:s anläggningar och behovet av stöd från

Nr 106

Onsdagen den
24 mars 1982

*Vissa åtgärder
för handikappade,
m. m.*

samhället. Jag vill gärna instämma i vad han sade. Det är i längden omöjligt för en organisation som DHR att driva en så uppenbart samhällsgagnande verksamhet. Kostnadsutvecklingen är skrämmande. Jag tror inte att det är möjligt för DHR att utan samhällsstöd upprätthålla den verksamhet som man nu bedriver vid rekreationshemmen. Jag hälsar därför med stor tillfredsställelse att regeringen i årets budget har tagit upp ett anslag på 1 milj. kr. Jag hoppas också att det skall vara möjligt att i fortsättningen bevilja ett årligt anslag till det ifrågavarande ändamålet.

Anf. 127 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Det är sant att det har varit en hård budgetprövning. Det är också sant att årets budgetproposition inte innehåller några nya stora reformsatsningar. Men jag tror ändå att var och en som har läst budgeten nog har upptäckt att det finns en del förbättringar, trots att utrymmet är ytterst begränsat, och det är just för handikappade.

De förbättringarna innebär att vi nu tar ett första steg när det gäller dagstidningar för synskadade. Det innebär att stödet till flerhandikappade fördubblas och att stödet till handikapporganisationerna ökar. Därtill kommer en hel del andra åtgärder som inte innebär några särskilt stora kostnader men som trots allt är förbättringar. Det mesta av det är sådant som kommer att behandlas i annat sammanhang och inte i samband med det betänkande som vi nu diskuterar. Det är ändå anledning av påminna om det, eftersom det visar att det finns ett allvar bakom talet att de nödvändiga åtgärkningarna skall göras med social ansvarskänsla och att vi faktiskt också har kunnat göra vissa förbättringar och lösa vissa kvarstående problem, trots det begränsade utrymmet.

Det finns inte någon anledning för mig att gå in närmare på de här sakerna, eftersom de återkommer i andra sammanhang, men de hör till bilden av årets budgetförslag.

Som framgår av det betänkande vi nu diskuterar har meningsskiljaktigheterna inom utskottet varit ytterst små. Det finns en enda reservation och den gäller en begränsad ökning av bidragen till handikapporganisationer med ytterligare två miljoner.

Det är ingen ovanlig situation att oppositionen föreslår en mindre ökning utöver vad regeringen har föreslagit. På den socialdemokratiska regeringstiden kallade de socialdemokratiska talarna detta för överbudspolitik. Jag avstår från karakteristik och noterar bara att oppositionen alltid kan föreslå en viss mindre ökning.

Vi vet alla att det här anslaget har ökat mycket starkt sedan regeringsskiftet 1976. Det är visserligen också sant att vi har haft en viss inflation, men anslaget har ökat från 6 miljoner till nu 31 miljoner, och någon sådan inflation har vi inte haft, utan det har skett en kraftig verklig ökning av stödet till handikapprörelsen. Det framgick också av vad utskottets ordförande sade, att han är medveten om det.

På den här punkten yrkar jag alltså bifall till utskottets förslag.

När det gäller vpk-motionen, som Eivor Marklund talade för, är det riktigt

att vi har behandlat de här frågorna tidigare och att utskottet hänvisar till detta. Det är inte så konstigt – det vore ju mera märkligt om vi plötsligt intog en ny ståndpunkt. Men det är inte uttryck för någon trötthet, Eivor Marklund, utan tvärtom har motionen faktiskt fått ett stöd från utskottet när det gäller just kvalitetsnormerna, och det har också Eivor Marklund noterat.

När det gäller de andra två yrkandena vidhåller vi den uppfattning som vi tidigare har framfört. Jag kanske skall tillägga att när det gäller ledsagartjänst råder det en viss begreppsförvirring, som utskottet har försökt reda ut. Det handlar om två olika typer av ledsagning: dels sådan som sker på den egna hemorten, t. ex. när en människa med handikapp skall delta i olika verksamheter, dels sådan som sammanhänger med riksfärdtjänsten. Vad beträffar riksfärdtjänsten lämnar vi i utskottsbetänkandet uppgifter om att det faktiskt redan förekommer att man får ersättning för ledsagare under resa. Det som händer på hemorten tycker vi är naturligt att se i samband med den sociala hemhjälpen.

Med denna relativt korta motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Anf. 128 GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Gabriel Romanus säger att de handikappade har fått det bättre under den borgerliga regeringens tid. Så till vida har han naturligtvis rätt att anslagen har räknats upp, men när han säger att vi har haft en viss inflation tycker jag att han tar alldeles för lätt på saken. Vår inflation har varit förödande för handikapporganisationerna, för de handikappade medborgarna och för andra. Då kan man verkligen inte påstå att vi har haft en viss inflation, utan det är fråga om en mycket för stark inflation.

Vad sedan överbuden beträffar är det ändå skillnad mellan den tid då vi var i regeringsställning och de borgerliga i opposition och nu, när ställningen är den motsatta. Vi har tackning för varje anslag som vi har tagit upp i vår skuggbudget; det borde Gabriel Romanus också skriva sig till minnes.

Anf. 129 EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag beklagar om vpk-motionen har åstadkommit så mycket besvär i utskottet att man har fått arbeta med att reda ut begreppen. Jag tycker att det framstår tämligen klart att vi menar att det vore mindre byråkratiskt, om hela den här verksamheten i alla sina delar administrerades tillsammans med färdtjänsten i stället för att man skall koppla in ytterligare en instans, nämligen den sociala hemhjälpen, i sammanhanget.

Sedan noterar jag som en viss positiv överraskning att Gabriel Romanus trots allt intar en ganska ödmjuk hållning gentemot satsningarna på handikappområdet och inte som vanligt påstår att andra inte har tillräckligt ekonomiskt ansvar osv. Nu betonar han verkligen att det handlar om att man trots allt inte i budgetsammanhang har satsat på det sätt som önskvärt vore på de här viktiga områdena.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Onsdagen den
24 mars 1982

*Vissa åtgärder
för handikappade,
m. m.*

Anf. 130 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Det är sant att vi har en inflation, och vi skulle alla önska att den var mindre, även om den inte är så där alldeles dramatisk just nu. Men om man tar hänsyn till inflationen och ser på de totala statliga anslagen för handikappåtgärder budgetåret 1976/77, som var den sista socialdemokratiska budgeten, finner man att de då var 6,2 miljarder. I det budgetförslag som vi nu diskuterar är de 14,8 miljarder. Det är en ökning med 35 % i fast penningvärde på fem år.

Anslagen till handikapporganisationerna har ökat från 6 miljoner till över 31 miljoner. Det är mer än en femdubbling, och det är alltså en ännu kraftigare verklig ökning.

Även med hänsyn tagen till inflationen rör det sig alltså om betydande förbättringar. Det är klart att det finns ännu mer att göra, och det är därför regeringen, trots den mycket hårda budgetbehandling som har varit, ändå har lyckats få utrymme för vissa förbättringar på det här området. Detta påpekande tror jag också, herr talman, är ett svar på vad Eivor Marklund sade.

Anf. 131 GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Jag konstaterar att Gabriel Romanus säger att vi *just nu* inte har så särskilt hög inflation. Men vi har haft det tidigare, och vi kommer säkerligen att få det även i fortsättningen.

Beträffande anslagshöjningen vill jag erinra om att jag i mitt inledningsanförande sade att jag inte bestrider att det har skett öknningar. Men om vi tittar på vad regeringen föreslår och förbereder, finner vi att det sannerligen inte bara är förbättringar för de handikappade, utan också försämringar. Det är beklagligt.

Anf. 132 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Låt oss inte nu föra någon omfattande ekonomisk-politisk debatt – jag vill i varje fall inte medverka till en sådan. Jag konstaterar bara att de handikappade har lika stort ansvar som alla andra för att vi har en fungerande samhällsekonomi. Det tror jag att de flesta håller med om.

Anf. 133 GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Det är ingen som bestrider att också de handikappade har ett ansvar. Men tendensen är tyvärr att man försämrar för de handikappade.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 1 (genomförande av ett rikstäckande system med ledsagarservice)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 17 för motion 1119 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Onsdagen den
24 mars 1982

Punkt 2

Mom. 1 (frågan om förstärkning av statsbidraget)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 17 för motion.1119 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Punkt 6

Mom. 2 (medelsanvisningen)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 152 för reservationen av Göran Karlsson m. fl.

*Bidrag till driften
av folkhögskolor*

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

25 § Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1981/82:12 om anslag till driften av folkhögskolor, m. m. (prop. 1981/82:100).

Punkt 1**Bidrag till driften av folkhögskolor**

Anf. 134 SVEN JOHANSSON (c):

Herr talman! Det utskottsbetänkande som vi nu skall behandla gäller bidrag till driften av folkhögskolor, och i betänkandet finns en reservation som gäller Viebäcks folkhögskola.

Detta ärende var uppe till behandling förra året, och jag skall återvända till den debatt vi hade då. I ärendet ingick också skolöverstyrelsens anslagsframställning och regeringens förslag om nya folkhögskolor, bl. a. Viebäcksskolan. Jag anförde:

”Regeringen var enig när budgetpropositionen skrevs. Det väcktes inga motioner med anledning av propositionen, och man tog för givet att regeringens förslag skulle godkännas. Tyvärr inträffade i slutskedet av utskottsbehandlingen att majoriteten av utskottets ledamöter helt plötsligt och överraskande sade nej till budgetpropositionens förslag om att Viebäck skulle bli en självständig folkhögskola från den första juli.

Pingströrelsen har två folkhögskolor i Jönköpings län. Båda har tidigare haft andra huvudmän, men på grund av svårigheter har man inte kunnat driva verksamheten vidare.

Vi är i vårt län och i Nässjö kommun glada och tacksamma för att Pingströrelsen har tagit över dessa folkhögskolor och nu kan driva dem med framgång.”

Jag framförde också flera andra synpunkter i debatten, men en del av dem togs upp även av ett par andra talare, och jag skall citera vad de sade.

Ylva Annerstedt, folkpartiet, talade engagerat för Viebäck. Hon sade följande:

”Grunden till folkpartiets ställningstagande har varit att vi har haft förtroende för skolöverstyrelsens och regeringens bedömningar när det gällt att föreslå Viebäck som självständig folkhögskola. Viktigt i sammanhanget är också att Viebäck verkar i en bygd med få arbetstillfällen och har

engagerat sig hårt för ungdomar i åldersgruppen 16 år och uppåt. Enligt vår uppfattning är skälen för att ge Vieböck status som självständig folkhögskola fullt tillfredsställande.”

Därefter framförde Ylva Annerstedt också kritik:

”När socialdemokraterna, moderaterna och centern nu vill utesluta Vieböcksskolan från möjligheten att bli självständig, kommer detta att på ett mycket allvarligt sätt äventyra Vieböcksskolans förutsättningar att fortsätta sitt angelägna arbete bland framför allt ungdomar med svårigheter att få arbete eller utbildning direkt efter grundskolan.”

Evert Svensson var också uppe i debatten, och även han talade för Vieböck. Han angav två motiv för detta och sade bl. a. följande:

”Det ena motivet är att Vieböck är en f. d. folkhögskola. Lokalerna finns där. Detta är ett sätt att fortsätta folkhögskoleverksamheten på det ställe där folkhögskoleundervisningen pågått under åtskilliga år.

Det andra motivet är att Pingströrelsen hittills inte har haft så stor folkhögskoleverksamhet. Att starta folkhögskolor är något relativt nytt inom Pingströrelsen. En jämförelse med Evangeliska fosterlandsstiftelsen t. ex. visar att man där mycket tidigt var ute med sådan verksamhet. Detsamma gäller Svenska missionsförbundet. Därför tror jag att det är väldigt viktigt att Pingströrelsen får fortsätta denna expansion och utvidga sin folkhögskoleverksamhet.

Jag skall, fru talman, inte orda mer om detta utan sluta med att ställa en fråga till utbildningsutskottets ordförande. Det står i betänkandet att frågan om statsbidrag till Vieböcksskolan skall prövas på nytt. Gäller det en prövning eller är det ett avslag?”

Stig Alemyr svarade att det varken var ja eller nej, utan det var en fortsatt prövning av ärendet.

Evert Svensson kom tillbaka: ”Detta kan man tolka olika. Man skjuter på beslutet ett år, därför att det finns problem som utskottet hänvisar till. Man skall ytterligare utreda den externa verksamheten över huvud taget inom folkhögskolevärlden, och därför vill man vänta med beslut när det gäller Vieböcksskolan, tills den utredningen är klar. Jag kan tänka mig att det är riktigt att gå den vägen, men jag kan inte tänka mig att det är riktigt att Vieböck får vänta mer än det år som man förhoppningsvis här talar om. Jag vill för min del göra allt för att Pingströrelsen skall få en ny folkhögskola. Den behövs mycket väl. Att den skall kunna verka måste vara målsättningen i vårt arbete.”

I år har vi behandlat frågan igen, och då har både utbildningsministern och två av förra årets reservanter ändrat uppfattning. Detta förvånar många, inte minst vid Vieböcks folkhögskola.

Alla riksdagsledamöter har fått brev från folkhögskolan, och jag ber att få citera något ur det. Man påminner om att det är 40 år sedan Pingströrelsens första folkhögskola Kageholm startades, och man skriver vidare: ”I förhållande till andra folkrorelser har pingstförsamlingarnas utbildningsbehov, tidsmässigt sett, utvecklats sent. Något som vi nu, när det gäller statens bidrag till verksamheten, tycks få lida för.

Våren 1979 gjordes den hittills största satsningen på våra skolor när f. d. Jära folkhögskola inköptes. Under namnet Vieböck har verksamheten redan utvecklats till en stor folkhögskola med i år totalt 120 deltagare på långkurserna och en omfattande kortkursverksamhet. Hittills har över 7 miljoner kr. investerats i anläggningen och via ett omfattande frivilligarbete har många av fastigheterna renoverats. Innevarande läsår ger pingstförsamlingarna i offer och bidrag 1,5 miljoner kr. för att täcka de ekonomiska underskotten på skolorna. Enligt uppgift finns det f. n. ingen annan folkrörelse som i dagens läge satsar lika mycket på sina folkhögskolor."

Man talar vidare om sina "sambällsinsatser" och skriver:

"Genom förvärvet av Vieböck har pingströrelsen också gjort samhället betydande tjänster.

Tryggt en fortsatt folkhögskoleverksamhet i lokaler där staten tidigare investerat flera miljoner kr. i form av bidrag och lån.

Skapat 45 nya arbetstillfällen i en bygd kännetecknad av många företagsnedläggelser.

Anordnat utbildningar för hittills över 100 ungdomar i åldern 16-18 år. Samhällets f. n. mest utsatta kategori när det gäller arbets- och framtidsmöjligheter.

Via LP-Stiftelsen startat ett kristet ungdomshem för högstadieungdomar som ej klarar av vanlig skolgång.

Inte minst med tanke på detta har det varit smärtsamt att uppleva de uppenbara orättvisor staten utsatt våra folkhögskolor för när det gäller tilldelningen av bidrag.

Utbildningsutskottet tillstyrker i sitt betänkande den 11 mars att Vieböck blir en självständig folkhögskola fr. o. m. den 1 juli. Samtidigt instämmer man dock i budgetpropositionens förslag om särskilda beräkningsgrunder för Vieböcks och Mariannelunds folkhögskolor. I praktiken tar man därmed bort de nya bidrag som Vieböcks självständighet skulle medföra.---

Det skäl som utbildningsutskottet förra året angav för att säga nej till fulla statsbidrag åt Vieböck var behovet av att först utreda hur många andra 'folkhögskolefilialer' som önskade självständighet. SÖ har kartlagt detta och redovisat resultatet för regeringen. Som väntat rör det sig om ytterst få 'blivande folkhögskolor'. Ingen av dessa verksamheter kan heller jämföras med Vieböck eller här, som i vårt fall, tidigare haft självständig status."

Jag har fogat en reservation till utskottsbetänkandet, där det bl. a. heter:

"Mot den nu redovisade bakgrunden anser utskottet att mycket starka skäl talar för att folkhögskoleverksamheten i Vieböck bör få bli en självständig folkhögskola fr. o. m. budgetåret 1982/83. Utskottet vill erinra om att ett av de skäl som SÖ anfört för att Vieböcksskolan skall få bli självständig folkhögskola är just det faktum att det redan tidigare funnits en folkhögskola i lokalerna, vilka delvis byggts med statligt stöd och är avpassade för ändamålet. I detta sammanhang vill utskottet också erinra om att SÖ i skrivelse till regeringen den 29 december 1981 ställt sig positiv till fortsatt

Onsdagen den
24 mars 1982

*Bidrag till driften
av folkhögskolor*

statsbidrag till Axevalla folkhögskola, om och när den, som planeras, får ny huvudman. I detta fall har SÖ som skäl bl. a. framhållit att folkhögskola har bedrivits på platsen sedan mycket lång tid och att anläggningen med byggnader och inventarier är anpassad till folkhögskoleverksamhet. Detta ärende bereds f. n. i regeringkansliet.

Utskottet anser starka skäl tala för att Viebäcksskolan som självständig folkhögskola bör få statsbidrag enligt de nu gällande generella reglerna och inte enligt de särbestämmelser som föreslås i budgetpropositionen. Detsamma gäller statsbidraget till Mariannelundsskolan efter det att Viebäcksskolan blivit självständig.

I budgetpropositionen anges att självständighet för Viebäcksskolan kommer att medföra en merkostnad om ca 560 000 kr. nästa budgetår. Utskottet anser att denna kostnad bör täckas inom ramen för de medel om 2,5 milj. kr. som i propositionen föreslås föras tillbaka till folkhögskolor som får särskilda problem på grund av ändrade regler för beräkning av antalet elevveckor. Utskottet har nämligen erfarit att det är mycket svårt att i förväg beräkna hur mycket som kan komma att behövas för detta ändamål och finner inga skäl mot att beloppet reduceras med en femtedel till förmån för Viebäcksskolan."

Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationen, som är fogad till utskottsbetänkandet.

I detta anförande instämde Torsten Bengtson och Marianne Karlsson (båda c).

Anf. 135 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag kommer att tala för de två motioner på vilka jag står som första namn, nämligen 1821 om Viebäcks folkhögskola och 1822 om Ljungkile och Karlskoga folkhögskolor. Den förstnämnda är en rent socialdemokratisk motion, medan den andra om folkhögskolorna i Ljungkile, och Karlskoga, är en flerpartimotion. Båda motionerna har råkat ut för samma omilda behandling och avstyrkts av utskottet. Motionen om Viebäck har dock, som vi nyss hört, föranlett en reservation av Sven Johansson, till vilken jag redan nu yrkar bifall.

När vi förra året behandlade frågan om Viebäcks folkhögskola antog nog de flesta av oss att det endast rörde sig om ett års uppskov i avvaktan på vissa undersökningar om den externa verksamheten vid våra folkhögskolor, som utbildningsutskottet sade sig behöva göra en översyn av. Det framgick också av Sven Johanssons anförande nyss. Utskottet avstyrkte regeringens förslag. Det kom ganska överraskande för oss. Regeringsförslaget grundade sig på skolöverstyrelsens förord. Men vi bedrog oss gruvligt. Det var inte fråga om något uppskov i avvaktan på utredning utan om ett avstyrkande.

Nu har utbildningsminister Jan-Erik Wikström löst den gordiska knuten genom att hugga den mitt itu. Både Mariannelunds folkhögskola, som var huvudskola för Viebäck, och den senare får bli självständiga skolor med var sin rektor.

Men något extra statsbidrag blir det inte fråga om. De får dela på det som skulle ha tillfallit en.

Jag vet inte vad man skall säga om denna fiffighet, men inte inger den något större förtroende. Om man skall vara litet positiv kan man se en viss fördel, nämligen att det kanske finns en möjlighet att vägen till likställighet med andra skolor blir mer lättframkomlig. Det måste väl ändå i sammanhanget vara omöjligt att hävda det riktiga i denna särbehandling.

Det var naturligtvis en bra lösning när Jära folkhögskola övertogs av Pingströrelsen, när den inte längre kunde klara sig ekonomiskt. Lokalerna stod där och det fanns många anställda i en bygd som väl behövde sysselsättning. Tomma lokaler, som en gång varit fulla av liv och rörelse och som stått i folkbildningens tjänst, var sannerligen ingenting att sträva efter. Pingströrelsens engagemang var därför lovvärt, och när den övertog skolan skedde det också i god tro. Man räknade med att statsbidraget skulle komma om något år, när skolan bevisat sin livskraft – om inte första året så ändå ganska snart.

Jag vill gärna tillägga att jag ser ytterst positivt på att Pingströrelsen bygger vidare på folkhögskoleidén, som jag sade förra året. Andra folk rörelser har varit föregångare, och Pingströrelsen har dröjt länge nog.

Nu kan, herr talman, riksdagen rätta till det fel som utbildningsutskottets majoritet har begått och rösta på den reservation som Sven Johansson har fogat till betänkandet. Det vore, tycker jag, en gård av rättvisa.

Den andra motionen, som är en flerpartimotion, gäller Ljungskile och Karlskoga folkhögskolor. De är för stora, har vi fått höra. Det har varit folkhögskolornas adelsmärke att de har haft stor frihet att ordna sitt innehåll och sina läroplaner. Den traditionen har i stort sett fortsatt, utom på en punkt – de skulle inte få bli för stora. Jag har ställt mig bakom det beslutet och finner det i och för sig riktigt. Men jag kan inte förstå att ett sådant beslut skall behöva leda till att man nästan halverar folkhögskolor som lever ett rikt folkhögskoleliv.

Herr talman! Om man finner att man har gjort fel – det har jag själv varit med om att göra här – tycker jag att man skall rätta till det. Vi är flera som arbetar på att finna lösningar för att Ljungskile och Karlskoga inte skall drabbas av bestämmelserna om antalet elevveckor och det tak som gäller.

För Ljungskile, som jag känner bäst, ser jag ytterst allvarligt på problemen. Antingen får närmare halva skolan bli ett kurshotell – inte för folkhögskolor, utan troligen för företag – och därmed förlorar den sin karaktär av folkhögskola och sin karaktär av centrum för bygdens kulturliv och folk rörelser av olika slag. Eller också kommer den att få så stora ekonomiska svårigheter att den får läggas ned. Vi vet, herr talman, hur det gick med Jära folkhögskola. Skolorna lever med ytterst små marginaler. I stort sett kan man säga detsamma om Karlskoga folkhögskola.

Ljungskile folkhögskola har med statens benägna bistånd byggt om sina lokaler ganska kraftigt under 1970-talet. Nu säger samma stat att de lokalerna inte får användas för sitt ändamål. Jag behöver väl inte tillägga att

det också här är fråga om ett stort antal anställda, som blir utan arbete om skolan kommer på obestånd.

Vi har föreslagit att regeringen skulle göra en analys av situationen vid Karlskoga och Ljungskile folkhögskolor och att vi senare skulle få ett förslag, som syftar till att trygga fortsatt verksamhet vid de båda skolorna. Inte ens den första begäran, herr talman, har utbildningsutskottet velat bifalla.

I juni förra året skrev jag till utbildningsministern Jan-Erik Wikström i samma syfte, men också utan resultat. Jag menade nämligen att ett initiativ från utbildningsministerns sida skulle kunna lösa upp den bindning som finns här. Men nej!

Det kommer säkerligen att talas mycket om ansvaret för den situation som uppstått och som kommer att uppstå. Det ligger naturligtvis främst på regeringen; det är ju den som regerar landet. Men självfallet får också utbildningsutskottet dela detta ansvar.

Jag skulle, herr talman, till slut vilja tillägga en synpunkt, som nu har särskild aktualitet. Det råder stor ungdomsarbetslöshet, och vi begär från olika håll ökade resurser för att möta det hot som arbetslösheten innebär för unga människor. Tyvärr får vi inte tillräckliga resurser till arbetsmarknadsutbildning.

Borde vi inte i en sådan situation använda oss av folkhögskolorna? Det vore ett bra sätt att ge ungdomen ett nytt hopp inför framtiden. Många i denna kammare kan för resten vittna om vad folkhögskolorna har betytt för dem. Men i det läget motarbetar riksdagen folkhögskolorna av ekonomiska skäl. Men de arbetslösa måste försörjas på något sätt. Jag är inte säker på att det blir bättre, och jag är inte heller säker på att det blir billigare.

Det är ingen i utbildningsutskottet som yrkat bifall till vår motion i denna del. Det lönar sig därför knappast att göra det här heller. I stället får vi hoppas på att det skall gå att finna lösningar på ett eller annat sätt vad det gäller Ljungskile och Karlskoga.

Men jag yrkar, herr talman, än en gång bifall till Sven Johanssons reservation, som är fogad till utbildningsutskottets betänkande nr 12.

Anf. 136 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Får jag börja med de ord som jag brukar låta undslippa mig när jag återkommer till riksdagen efter att ha haft en ofrivillig bortovaro:

Herr talman! Nu är jag här igen. Men den här gången vill jag tillägga: Nu stannar jag.

Det är nu femte gången som jag gör politisk come back, och jag skulle i mitt femte jungfrutal vilja framföra några synpunkter i ett ärende som direkt berör medlemmarna i den största frikyrkosammanslutningen, nämligen Pingströrelsen. Frågan gäller alltså Viebäcksskolan i Jönköpings län.

Jag skall inte närmare gå in på en historieberedning av hur ärendet har handlagts. Det framgår av utbildningsutskottets betänkande nr 12. Får jag bara understryka att Viebäcksskolan är en gammal skola, som under många år var arbetarrörelsens folkhögskola och då gick under namnet Jära folkhögskola. Den kraschade ekonomiskt och gick i konkurs någon gång på

våren 1978. Man skall naturligtvis inte applådera att skolan gick omkull, men jag noterar att även verksamheter som står arbetarrörelsen nära och som har det mäktiga socialdemokratiska partiet i ryggen kan råka i svårigheter.

Allt nog! Pingströrelsen köpte skolan och startade folkhögskoleverksamhet på nytt i de gamla lokalerna. Man passade också på att döpa om skolan till Viebäcksskolan.

Från den 1 juli i år blir skolan godkänd som självständig folkhögskola, vilket är bra. Men det är inte bra att regeringen presenterar en egendomlig statsbidragskonstruktion, som sätter Pingströrelsens folkhögskoleverksamhet i strykclass.

Om vi ett ögonblick leker med tanken att Jära folkhögskola inte gått i konkurs 1978 utan fortsatt sin verksamhet, skulle – det är helt klart – det generella statsbidraget ha utgått till arbetarrörelsen. Nu när Pingströrelsens folk övertagit skolan och den fått självständig status, då begränsar man statsbidraget.

Kan någon finna någon logik i detta? Man gör skillnad på folkrörelse och folkrörelse – och det är väl ändå att leka med elden.

Jag vet inte – kanske gör man så här därför att man av erfarenhet vet att Pingströrelsens folk brukar klara av svårigheterna gemensamt.

Om det hade varit en annan huvudman för Viebäcksskolan än Pingströrelsen – låt oss säga en vänsterinriktad organisation – är jag absolut övertygad om att vi i dag skulle ha mötts av demonstrationer här utanför riksdagshuset. På plakat skulle vi ha kunnat läsa texter som:

Rädda Viebäcksskolan! Utbildningsminister Wikström – ge oss pengarna! Vi kräver solidaritet!

Men i dag ser vi inga demonstrationståg. Varför? Jo, man är inte så mycket för sådana påtryckningsmedel från Pingsthåll. Men man vill bli rättvist behandlad.

Uppriktigt sagt tror jag, herr talman, att det föreligger ett olycksfall i arbetet här från departementets sida. Att utskottsledamöterna missat tåget när de hade att behandla motioner i ärendet står helt klart. Pengar finns – det gäller en omdisponering. Den mest besparingsinriktade politiker kan vara med och rösta för en ändring.

Jag tror inte att statsrådet Wikström tar det som ett nederlag om riksdagen ändrar fördelningen så att Viebäcksskolan får samma statsbidrag som andra självständiga folkhögskolor. Att ledamöterna av utbildningsutskottet, som inte tillstyrkt motionerna i ärendet, får en bakläxa är på sin plats.

Jag har inte, herr talman, behövt höja rösten. Argumenten är så starka att de talar för sig själva. Och det är sällan jag är överens med socialdemokraten Evert Svensson, men nu har jag ett stort behov av att instämma i det han sade om Viebäcksskolan.

Med detta vädjar jag om att ledamöterna i denna kammare röstar med den reservation som är fogad till utbildningsutskottets betänkande nr 12 och som jag alltså yrkar bifall till.

I detta anförande instämde Allan Åkerlind och Sven Munke (båda m).

Onsdagen den
24 mars 1982

*Bidrag till driften
av folkhögskolor*

Anf. 137 BERTIL HANSSON (fp):

Herr talman! Var finns folkhögskolepartiet? Vi som arbetar inom folkhögskolan och har följt dess öden under 1900-talet – i varje fall under efterkrigstiden – vet att ett sådant parti har funnits i denna riksdag, gränsöverskridande partierna emellan, uppbyggt av människor som själva vet vad folkhögskolan har betytt, både för dem själva och för landets kultur och folkbildning. Dessa människor har alltid slagit vakt om rörelsefolkhögskolorna, som inte på samma sätt som t. ex. landstingssskolorna kan lita till direkta bidrag från sina huvudmän.

De två besluten i riksdagen, 1977 års beslut bekräftat 1981, betydde i de allra flesta avseenden en nytändning för folkhögskolorna över huvud taget – också för rörelsefolkhögskolorna.

Det fanns emellertid inslag i de besluten – det har bl. a. berörts av Evert Svensson – som var formulerade så att skolorna inte skulle växa sig för stora, och att de som redan var stora skulle försöka anpassa sig nedåt i storlek, för att passa in i det nya statsbidragssystemet. Tio av de tolv skolor som för fem år sedan befann sig i det läget att de ansågs vara för stora har redan lyckats, eller kommer enligt egen bedömning att lyckas, att anpassa sig. Men två återstår. De har redan nämnts i den här debatten, nämligen Karlskoga och Ljungskile.

Motionärerna har inte begärt någon ändring av statsbidragen. Men de har under vårens motionstid ställt krav om en ingående analys av de båda nämnda skolornas situation. Detta vill inte utbildningsutskottet. Vågar man inte? Eller vill man inte se den verklighet i ögonen som blir en följd av de båda besluten 1977 och 1981? Skolornas huvudmän gör i sina flerårsbudgetar den bedömningen att Karlskoga och Ljungskile folkhögskolor kommer att stå i en djup ekonomisk kris i mitten av 1980-talet. Det är för dessa båda skolor, herr talman, en fråga om liv eller död.

Den eventuella utväg som Evert Svensson antydde, att skolorna skulle kunna försöka sig på att bli vanliga kurshotell, är förödande, om den över huvud taget skulle kunna lyckas i en situation med allt hårdare konkurrens på detta område.

Karlskoga folkhögskola firar sitt 100-årsjubileum i maj detta år med ett mörkt framtidsperspektiv i blickfältet.

Herr talman! Genom utbildningsutskottets betänkande blåser en kall vind mot rörelsefolkhögskolorna. Viebäck begär rättvisa. Jag yrkar bifall till reservationen.

Karlskoga och Ljungskile begär att statsmakterna skall intressera sig för skolornas möjligheter till överlevnad.

Herr talman! Det finns anledning att, med bitterhet upprepa den efterlysning jag gjorde i inledningen av mitt anförande: Var finns folkhögskolepartiet?

Anf. 138 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Vpk har upprepat förslaget om att studieomdömena inom folkhögskolan omedelbart skall avskaffas. Nu skall en förutsättningslös

översyn av den här frågan göras, som utskottet påpekar, och jag har därför, herr talman, inget yrkande. Jag vill emellertid ändå i anslutning till detta ställa frågan varför den utredning som har tillkallats inte har någon representant för eleverna inom folkhögskolan. Det är ändå brukligt i sådana sammanhang att berörda organisationer medverkar med synpunkter. Dessutom råder det uppenbart sedan flera år en förtroendekris i förhållande till eleverna när det gäller studieomdömen och de centrala prov som anställs då omdömen skall avfattas. Nu på måndag skall man åter försöka genomföra centrala prov på folkhögskolor i landet. Hittills har proven år efter år bojkottats av en förkrossande majoritet elever. Det rör sig varje gång om nya elever, vilket visar hur dessa prov uppfattas som främmande i folkhögskolan. Bakom verksamheten med centrala prov skymtar ju också en kommande nivågruppering av folkhögskolorna, och hela tanken på prov av det här slaget är främmande för den egenart, den mångfald och den integritet som hittills har varit särmärken för denna skolform.

Just mot bakgrunden av att elevopinionen år efter år har blivit densamma, borde också eleverna ha en företrädare i den avgörande utredning som tillsatts.

På s. 6 i betänkandet behandlas frågan om de korta kurserna. Det står där att en undersökning nu bör göras av verksamheten med korta kurser. Undersökningen bör om möjligt göras med hjälp av de uppgifter som finns tillgängliga hos skolöverstyrelsen och statistiska centralbyrån. Undersökningen och de förslag som resultaten av den eventuellt kan komma att medföra bör presenteras för riksdagen, skriver nu utskottet.

Men vore det inte på sin plats att utskottet i det här sammanhanget uttryckte någon tanke om vem eller vilka som skall göra denna undersökning? Även här är det ju viktigt att berörda parter får vara med och förmedla sina erfarenheter genom att delta i undersökningen. Om riksdagen i dag skall ge en sådan mening till känna för regeringen, är det ju inte obefogat att riksdagen också uttrycker en uppfattning om hur en undersökningsgrupp bör vara sammansatt. Nu är ju utskottets ordförande anmäld i slutet av behandlingen av detta ärende, och jag får väl därför ställa min fråga närmast till Stig Alemyr.

Anf. 139 ESSE PETERSSON (fp):

Herr talman! Dagens behandling av ärendet om folkhögskolorna sker mot bakgrund av att vi för ett år sedan hade en ganska omfattande debatt om folkhögskoleverksamheten i allmänhet. Den här gången tycks debatten mera komma att inrikta sig på ett par punkter i det betänkande som föreligger.

Kraven på kunskap och gemenskap är grundläggande och mycket viktiga för folkhögskoleverksamheten. Rörelsefolkhögskolorna har den helt avgörande betydelsen för utvecklingen på denna sektor. Jag skulle rent av vilja säga: Om det är något som i detta sammanhang under alla förhållanden skall finnas kvar, så är det rörelseinriktningen på folkhögskoleverksamheten. Folkhögskolorna är och måste förbli iderörelsernas spjutspets in i framtiden.

I det läget är självfallet de långa kurserna viktiga för folkhögskolorna, och man bör även i framtidens samhälle slå vakt om dem. Folkhögskolorna får aldrig utvecklas till någon form av kurshotell, utan korta kurser skall vara ett komplement till verksamheten med de för folkhögskolan grundläggande långa kurserna.

Folkhögskoleförordningen och bakomliggande utredningsförslag, har som utgångspunkt att folkhögskolorna inte får växa sig alltför stora. Detta innebär att fullt bidrag utgår upp till de första 5 100 elevveckorna och att därefter en avtrappning sker. Med det system som vi har är det rimligt att ligga i intervallet mellan 5 100 och 7.500 elevveckor, där statsbidrag får tillgodoräknas med 80 %.

I detta sammanhang kan man också framhålla att de besparingsåtgärder som regeringen har föreslagit och utbildningsutskottet har tillstyrkt när det gäller folkhögskolorna är acceptabla. De har utformats på ett sådant sätt att de inte snedvrider vare sig konkurrensen eller möjligheterna för folkhögskolorna att arbeta på ett riktigt sätt, även om resurserna blir något mindre. Det är av betydelse att här kunna framhålla att dessa åtgärder utformats på ett rättvist sätt.

Oenighet föreligger beträffande en punkt i utskottsbetänkandet, nämligen i vad gäller Viebäcksskolan. Regeringen lade föregående år fram ett förslag om att Viebäcksskolan skulle bli självständig och få de bidrag som alla andra folkhögskolor får och enligt samma principer. Det var ett bra förslag. Det är bara att beklaga att inte hela regeringsunderlaget stod fast vid förslaget när det behandlades här i kammaren. Då hade den här frågan i dag varit ur världen. Men delar av dåvarande regeringsunderlaget ansåg sig inte kunna stödja sitt eget regeringsförslag här i kammaren.

Det har resulterat i att regeringen nu inte fasthåller vid den rimliga ståndpunkt man hade för ett år sedan. Man framlägger bara en del av föregående års förslag, nämligen förslaget att Viebäcksskolan skall bli självständig. Det måste givetvis hälsas med tillfredsställelse, som ett första steg. Men samtidigt inför man en bidragskonstruktion som innebär att man halverar bidraget till skolan jämfört med vad som utgår till folkhögskolor i allmänhet. Det måste naturligtvis upplevas som ganska stötande. Därför hade det varit bra om det förslag som framlades för ett år sedan hade framförts även den här gången.

Det är bra att det har väckts ett antal motioner och även finns reservation i utskottet. Det kan ändå inte vara på det sättet att olika typer av folkrörelser skall behandlas på olika sätt. Den här skolan skulle om den inte hade gått i konkurs våren 1978 ännu i dag ha varit en självständig folkhögskola med fullt bidrag. Genom att Pingströrelsen 1979 övertog den för 6,2 miljoner har man kunnat säkra alla de investeringar som med statliga resurser har gjorts för att bygga upp folkhögskolan under åren 1947–1978. Man behövde alltså inte lägga ned den och göra någonting annat av anläggningen, utan man kunde fortsätta med folkhögskoleverksamhet – låt vara i en annan folkrörelses regi. Man kunde då utnyttja de statliga resurser som tidigare ställts till förfogande för denna skolanläggning. Eftersom det efter huvudmannaskiftet inte

bedrivs någon annan verksamhet där än folkhögskoleverksamhet borde det vara helt självklart att bidraget skall utgå även i fortsättningen.

Så resonerade vi i Jönköpings läns landsting när det gällde det lån på 500 000 kr. som man haft till Järaskolan. När samma siffra på nytt blev aktuell var det självklart för oss att överföra dessa 500 000 kr. till den nya huvudmannen. Från samhällets synpunkt måste det ändå vara likgiltigt vem som driver verksamheten, när den bedrivs i enlighet med den demokratiska målsättning och folkhögskoleförordning som vi från riksdagens och samhällets sida kan kräva.

Dessutom skall det sägas att man i den här folkhögskolan specialiserat sig på riskgrupper, nämligen arbetslös ungdom och skolhem i samarbete med LP-stiftelsen, alltså för ungdomar som haft sociala problem, osv. I dag har man ungefär 120 elever på de långa kurserna, och man har ett 45-tal anställda i verksamheten.

Allt detta leder självfallet till att det i dag borde vara naturligt att bifalla den reservation som Sven Johansson avgivit i utbildningsutskottet och som innebär bifall till motioner från samtliga de fyra partier, vilkas representanter här har yttrat sig – folkpartiet, centerpartiet, moderaterna och socialdemokraterna.

Dessutom har det kommit till vår kännedom att man sannolikt kommer att ge fullt bidrag till en annan ny folkhögskola, nämligen Axevalla folkhögskola. Den nuvarande folkhögskolan där kommer att läggas ned den sista juni i år, och en ny folkhögskola i stiftelse regi kommer att starta den 1 juli. Fem sjundedelar av ansvaret och kostnaden kommer att ligga på en ny huvudman, nämligen Riksförbundet Finska föreningarna i Sverige. Landstinget i Skaraborgs län kommer att svara för två sjundedelar.

Det är rimligt att man har samma behandling för olika typer av folkrörelser. Är det naturligt att den ena folkrörelsen, som också tidigare har folkhögskoleverksamhet, får starta en folkhögskola med fullt bidrag från början, borde det vara lika naturligt att Pingströrelsen – om vi vill betrakta dem som fullvärdiga i detta sammanhang, vilket jag tycker borde vara en självklarhet – också får fullt bidrag för sin folkhögskola i Viebäck. Propositionens förslag innebär i klartext att man halverar bidraget till Mariannelunds folkhögskola och för över den andra delen på Viebäck.

I jämlikhetens och rättvisans namn anser jag det vara självklart att vi sluter upp bakom reservationen av Sven Johansson för att Viebäcksskolan inte bara skall bli självständig – vilket är ett bra initiativ från regeringen – utan också skall få fullt bidrag.

I detta anförande instämde Erling Bager och Bertil Hansson (båda fp).

Anf. 140 STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Jag tillåter mig återopa vad Evert Svensson i sitt inlägg sade om att riksdagen nu motarbetar folkhögskolan av ekonomiska skäl. Det är ett djupt orättvist omdöme som inte har något som helst stöd i verkligheten.

Det som händer med folkhögskolan i stort är att den får vidkännas en besparing på 25 milj. kr. Till stor del innebär detta ett nytt sätt att räkna elever. Folkhögskolorna är i dag en utomordentligt gynnad skolform när det gäller statsbidrag. Man får statsbidrag t. o. m. för elever som man aldrig har sett, genom att man får räkna de elever som anmälde sig till skolan två veckor innan kursen började, även om de sedan aldrig kom. När regeringen nu föreslår en justering av detta, har utskottet ställt upp på det. Att påstå att det skulle innebära att man motarbetar folkhögskolorna är fullkomligt groteskt.

Jag vill alltså hävda att det är angeläget att slå vakt om folkhögskolan, som är en viktig skolform i vårt land. Och det finns inget uttalande från vare sig regeringen eller riksdagen som säger att man inte är beredd att göra det också i fortsättningen.

Det är framför allt två problem som har diskuterats i dag. Det är dels de stora folkhögskolorna och de nedtrappningsregler som riksdagen tog upp förra året, dels statsbidrag till nya folkhögskolor.

Jag har inte uppfattat något förslag beträffande de stora folkhögskolornas nedtrappning och skall inte säga särskilt mycket om det. Jag vill gärna instämma med dem som har uttalat önskemål om att det skall vara möjligt att lösa problemen i Ljungskile och Karlskoga. Det är ingen i utbildningsutskottet som har något emot dessa bägge skolor – det handlar inte om det, utan det handlar om att vi förra året på förslag av regeringen beslöt trappa ned statsbidragen till de stora skolorna. De minnesgoda kommer ihåg att riksdagen då efter mycket förhandlande och mycket diskuterande kom fram till att förlänga nedtrappningstiden, så att ändringen blev mindre kännbar för de berörda skolorna. Vad utskottet i dag säger är att det inte finns någon anledning att riva upp det beslut som man med så mycket möda tog förra året. Och det har således inte heller i kammaren yrkats något på den punkten.

Frågan om Viebäck hänger samman med frågan om en annan folkhögskola, nämligen Skeppsholmens folkhögskola i Stockholm. Jag är angelägen om att framhålla att detta är en ekonomisk fråga. Det är inte så, som någon talare påstod, att det finns pengar och att det bara gäller att flytta över dem. Det nya sättet att räkna elever kan nämligen leda till att vissa folkhögskolor tvingas att avskeda lärare. Därför har regeringen sagt, och utskottet stöder den idén, att man måste ha en ventil för att förhindra att skolorna allvarligt drabbas. De 2,5 milj. kr. som är anvisade kommer troligen inte att räcka till. De överläggningar som vi har haft med både skolöverstyrelsen och lärarnas organisation tyder på att det finns risk för att dessa 2,5 milj. kr. inte räcker. Det går inte att ta av de pengarna till något annat.

I det läget har idén kommit fram att man skulle, i varje fall under ett år, ha särskilda statsbidragsregler för Viebäcks och Skeppsholmens folkhögskolor. Om styrelserna för resp. skola inte vill ha det systemet, behöver man inte begagna det. Då kan man arbeta vidare på det sätt som man har gjort hittills och betrakta Skeppsholmen resp. Viebäck såsom externt förlagda kurser sorterande under en annan folkhögskola.

Hur mycket det skulle kosta att redan nu låta dessa båda skolor få begagna

de tidigare tillämpade normala reglerna är svårt att räkna ut, men det gäller ganska stora pengar. Det har t. o. m. kommit ett brev från Viebäck till utbildningsutskottet, vari man talar om vilka planer man har för framtiden när det gäller utvecklingen. Om riksdagen skulle säga ja till de planerna i dag, betyder det att denna skola kommer att kosta staten ett par miljoner kronor mer om året i framtiden. Varken utbildningsministern eller utbildningsutskottet har haft möjlighet att framlägga ett sådant förslag i den situation som vi nu befinner oss i. Jag utesluter inte att man i ett bättre ekonomiskt läge kan komma att ompröva dessa regler. Det ligger inte någon nedvärdering av de berörda skolorna i det förslag som nu föreligger. Det innebär en tillstyrkan av regeringens förslag.

Raul Blücher ställde ett par frågor till mig som gäller det utredningsarbete som pågår och som kan komma att starta när det gäller folkhögskolorna. Utskottet säger att man måste skaffa sig större kunskaper om de korta kurserna. Det är inte ett uttryck för att utskottet inte anser att de korta kurserna bör vara kvar. Men vi har väldigt liten kunskap om hur de är förlagda i förhållande till moderskolorna och vilken omfattning de har. Man kan utgå från att på vissa håll i landet har de korta kurserna i relation till vad riksdagen har sagt om de långa kurserna fått för stor omfattning. Det finns folkhögskolor som har över 7 000 studerande per år. Man kan diskutera om detta verkligen stämmer med folkhögskolebeslutets intentioner.

Vad riksdagen här vill göra är att se över detta utan att därmed ha någon förutfattad mening om vad som kan komma ut av det. Jag vill säga till Raul Blücher att jag, eftersom detta är ett arbete där organisationerna i stor utsträckning är inkopplade, utgår från att ett sådant utredningsarbete inte kan genomföras utan att organisationerna får tillfälle att ge sin mening till känna – på vilket sätt det nu kommer att ske.

Raul Blücher frågade också hur det kommer sig att inte clevföreträdare är med i utredningen om studieomdömena. Det är en enmansutredning, och det förekommer över huvud taget inga representanter för några organisationer i en enmansutredning. Man kan diskutera om det är bra eller inte, men det är på det sättet. Vad som har hänt är att utredaren för att skaffa sig ökad information på vissa punkter har fått ett antal experter utsedda av regeringen. Det är personer som fungerar ute i folkhögskolevärlden. Vi brukar i riksdagen inte diskutera valet av experter. Det måste ligga i utredarens hand att tillsammans med regeringen komma fram till vilka experter som besitter den kunskap som det för utredaren kan vara angeläget att få fram.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 141 SVEN JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! När utbildningsministern Jan-Erik Wikström och en enig regering förra året framlade förslag om att Viebäck skulle bli en självständig folkhögskola med fullt bidrag till driften, menade man allvar. Om utskottet hade följt en enig regerings förslag, hade Viebäck varit en självständig folkhögskola. Då hade man måst beakta detta i årets budget, och de

besvärligheter som vi nu måste diskutera hade inte uppstått. Därför anser jag att vi skall vara rättvisa mot Viebäcks folkhögskola. För att inte behöva kräva mer medel i år kan vi göra en omfördelning av dessa 2,5 milj. kr. Jag tror inte att det skulle skada övriga folkhögskolor.

Anf. 142 EVERT SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Visst är det fråga om ekonomi. Det är inte något groteskt påstående – om det skulle vara det, så beror det på att situationen är grotesk.

Jag har inte haft någonting emot besparingen på 25 miljoner på grund av det omräknade elevunderlaget, men nog åberopas det ekonomiska skäl när det gäller att klara upp situationen i Viebäck – därom råder ingen som helst tvekan.

Nu vill jag gärna ta fasta på vad Stig Alemyr säger, att den föreslagna ordningen skall tillämpas i varje fall ett år. Emellertid är jag skeptisk, och jag hoppas att Stig Alemyr och andra förstår det. Förra året levde jag i den uppfattningen att vi lämnade ett år, under vilket undersökningar skulle göras, och i år skulle vi fatta beslut. Därför kommer jag inte att ändra mig på den punkten, utan jag kommer att stödja reservationen – det är bäst att ta det säkra för det osäkra i det här avseendet.

När det gäller Ljungskile och Karlskoga har jag på grund av att det inte finns någon reservation inte yrkat bifall till motionerna. Jag hoppas ändå att det, som utbildningsutskottets ordförande säger, kanske skall bli möjligt med en lösning men inte enligt de bestämmelser som finns f. n. Situationen är ytterst allvarlig, och det jag nu kan tänka mig är att vi tar upp frågan på nytt vid ett senare tillfälle. På något sätt måste den lösas.

Bifall till reservationen!

Anf. 143 FILIP FRIDOLFFSSON (m) replik:

Herr talman! Det var jag som påpekade att pengar finns, att det går att minska bidraget på 2,5 milj. kr. som ställts till SÖ:s förfogande utan att det blir några negativa konsekvenser.

Låt mig också säga att när man varit utanför politiken i ett års tid lider man av politisk ringrost, och det tar sin tid innan man kommer upp i tempo. Därför glömde jag ställa en fråga till herr Alemyr när jag höll mitt första inlägg. Frågan lyder: Är det korrekt och riktigt att när ABF drev Jära folkhögskola utgick fullt statsbidrag, men när Pingströrelsen övertar samma skola och driver den som självständig folkhögskola får man ett reducerat bidrag? Vad är det för rättvisa i en sådan handläggning vad gäller statsbidraget?

Anf. 144 ESSE PETERSSON (fp) replik:

Herr talman! Stig Alemyr säger att det rör sig om två skolor. Ja, det rör sig om både Viebäck och Skeppsholmen. Men låt oss då göra klart att moderskolan när det gäller Skeppsholmen har sammantaget med båda sina skolenheter 4 546 elevveckor, alltså inom ramen för de 5 100 elevveckorna.

Vieböck med sin moderskola däremot har 8 721 elevveckor.

Detta innebär att de specialregler som man här konstruerar i nuläget drabbar Vieböck och dess moderskola men inte den andra skolan i någon nämnvärd grad och räknat på fjolårets siffror inte alls. Det är skillnaden.

Dessutom säger Stig Alemyr att det här med Vieböck kan innebära flera miljoner. Kanske kan man tänka sig att det skall bli en sådan väldig utveckling framöver, men låt oss hålla oss till de siffror som vi har i dag! Då rör det sig om 560 000 kr. Det är pengar det också, men den halva miljonen är det helt klart att man kan ta inom ramen för de 2,5 milj. kr. som man har för att lappa över på folkhögskolor med en mängd elever antagna som sedan aldrig har satt sin fot i skolan. Jag tror att det är ett renlighetskrav att folkhögskolorna nu får räkna efter det antal elever som kommer och inte efter det antal som tydligen har anmälts och antagits på ganska lösa grunder. Därför är detta en riktig besparingsåtgärd, som jag sade redan i mitt inledningsanförande.

Men låt oss inte blanda bort korten i det här sammanhanget utan göra klart för oss att här gör vi en särbehandling, som speciellt riktar sig emot Vieböck och alltså mot en viss folkrörelse, Pingströrelsen. Vi måste se till, att vi inte behandlar grupper olika, beroende på vilken folkrörelse de tillhör. Jag skulle förmoda att det i nästa fråga under den här våren inte kommer att läggas ett förslag om särbehandling när det gäller Axevallas fortsättning, utan där kommer man säkert att tolerera att det blir fullt bidrag ifrån början. Var finns konsekvensen? Båda rörelserna hade folkhögskolor innan dessa nya blev aktuella, och därför kan man inte ens hänga upp sig på en sådan princip som man i något fall har sökt efter i det här sammanhanget.

Anf. 145 STIG ALEMYR (s) replik:

Herr talman! Axevalla folkhögskola är inte aktualiserad i riksdagen, och jag har ingen som helst möjlighet att uttala mig i den frågan. Om det kommer ett förslag i framtiden om Axevalla folkhögskola, får riksdagen ta ställning till det då. Det finns inte med i den budget vi nu diskuterar. Där är Axevalla upptaget under den tidigare huvudmannen, och ingen har i riksdagen tagit upp ett byte av huvudman till diskussion.

Mitt svar till Filip Fridolfsson är att det har kommit till ett riksdagsbeslut som han förmodligen inte känner till. För några år sedan sade riksdagen att när det gäller inrättande av nya folkhögskolor skall man iaktta stor restriktivitet beträffande folkrörelser som redan har folkhögskolor. I stället skall man i första hand se till, att olika rörelser i Folkrörelsesverige kan skaffa sig folkhögskolor. Den gången fick pensionärerna statsbidrag. Jag kan tänka mig att det återigen dyker upp folkrörelser som ännu inte har folkhögskola men är angelägna om en och vill ha samhällets stöd, och jag är för min del beredd att positivt stödja en sådan verksamhet.

Riksdagen har alltså sagt att har en folkrörelse redan folkhögskola, skall man vara försiktig när det gäller att inrätta nya statsbidrag. Det är det nya som har inträffat när det gäller Vieböcks folkhögskola. Nu får skolan statsbidrag som självständig folkhögskola.

Det handlar alltså om att vi av ekonomiska skäl måste tillämpa ett särskilt regelsystem för de skolor som i år får statsbidrag. Vi får se om det systemet fungerar; det har i och för sig sina svårigheter.

Det är inte många som har talat om Skeppsholmens folkhögskola. Det är en väldigt fin verksamhet som bedrivs där, och jag skulle gärna se att det var möjligt att få den att utvecklas något. Vi får avvakta vad styrelsen där kommer att göra i framtiden.

Jag vände mig mot Evert Svenssons yttrande att riksdagen motarbetar folkhögskolorna, och jag citerade ordagrant vad han sade. Jag hävdar att det inte är ett rättvist omdöme. Riksdagen motarbetar inte folkhögskolorna.

Jag tycker t. o. m., herr talman, att vi skall vara glada, vi som kan sägas tillhöra det folkhögskoleparti som Bertil Hansson efterlyste, över att det inte har gjorts kraftigare attacker mot folkhögskolan när det har skett stora neddragningar över hela utbildningsväsendet. Den är en skolform som har klarat sig förhållandevis bra i den ekonomiska situation vi har i landet. Vi har haft många hårda bataljer om detta, där jag gått emot de kraftiga nedskärningarna. Nu är de genomförda, och jag konstaterar med glädje att folkhögskolorna har kommit förhållandevis lätt undan.

Sven Johansson talade om en enig regering förra året, men det är inte det beslutet som vi nu diskuterar. Jag förmodar emellertid att det också i år var en enig regering som lade fram det förslag som utbildningsutskottet nu tillstyrker.

Anf. 146 EVERT SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Det är möjligt att jag ser saken ensidigt. Men om man framför sig ser att två mycket gamla folkhögskolor riskerar att slås sönder och samman, är det klart att man kan ta till ordet "motarbetas". Utskottet vill inte göra den analys som vi har begärt för att man skulle se om det finns några möjligheter att komma förbi det beslut som vi har fattat. Jag kan inte anse annat än att det är att motarbeta i varje fall de två folkhögskolor som det här gäller.

Vi kan i debatten naturligtvis också dra in Viebäck och den situation som den skolan befinner sig i. Det är en gammal folkhögskola som har övergått i en ny, och det vore rimligt att man försökte lösa den situationen. Jag har inte sagt att det skall ske omedelbart, men nu är tiden kommen att göra det.

Av denna debatt kanske man kan dra den slutsatsen att det är utbildningsutskottets ordförande Stig Alemyr som står för allt det som vi här kritiserar. Men det är ett enhälligt utbildningsutskott, så alla partier står bakom beslutet. Och det är en borgerlig regering som lagt fram förslaget. Här finns det alltså ett motstånd över hela linjen. Jag vill gärna notera det – och jag beklagar det.

Anf. 147 ESSE PETERSSON (fp) replik:

Herr talman! Stig Alemyr har rätt så till vida att vi inte behandlar Axevalla vid denna tidpunkt. Det kommer vi att göra när vi senare diskuterar tilläggsbudget 3 från regeringen. Dessutom kan sägas att utbildningsutskot-

tets ordförande Stig Alemyr i detta sammanhang, när det gäller folkhögskolevärden, icke är så okunnig att han inte känner till vad som där händer och vad som där har diskuterats under en längre tid.

Den här aktuella frågan kan ställas på detta sätt till herr Alemyr: Kommer man från utbildningsutskottet att i fortsättningen vid första ansökningstillfället för en ny folkhögskola, även om den bedrivs i en gammal anläggning, icke att tillstyrka fullt bidrag första året? Använder man sig inte av den principen, har man särbehandlat en viss folkrörelse. Jag tror att det rättvisepatos som jag förmodar att herr Alemyr ändå besitter innebär att han icke anser att en viss grupp, i detta sammanhang Pingströrelsen, skall särbehandlas.

Anf. 148 FILIP FRIDOLFSSON (m) replik:

Herr talman! Jo, Stig Alemyr, jag satt i riksdagen när de här anförda synpunkterna på nya folkhögskolor behandlades. Jag brukar inte vara borta så många månader, innan jag "flyter upp" här igen.

Ju djupare jag tränger in i denna fråga, desto mer orimlig finner jag utbildningsutskottets behandling av ärendet. Jag tar i viss mån statsrådet Wikström i försvar, eftersom han ju inte hade sett de motioner som väcktes med anledning av propositionen. Men jag förstår inte hur utbildningsutskottet, som haft att behandla motionerna, har kunnat fatta ett sådant här beslut.

Jag säger samma sak som alla andra politiker brukar säga: Jag fick inget svar på min fråga. Jag frågade Stig Alemyr: Vad är det för rättvisa att ABF fick fullt statsbidrag, medan Pingströrelsen får ett reducerat statsbidrag för samma skola? Det är en gammal, konkursdrabbad skola som uppstår i Pingströrelsens regi – och sedan blir man behandlad på detta sätt. Jag fick alltså inget svar på min fråga, och därför vill jag avsluta med att ställa den igen: Är det rättvist att ABF fick fullt statsbidrag, medan Pingströrelsen får ett reducerat statsbidrag för samma skola?

Anf. 149 STIG ALEMYR (s) replik:

Herr talman! Jag svarade i min förra replik på Filip Fridolfssons fråga, när jag hänvisade till att riksdagen har fattat ett beslut om att man när en organisation startar en ny folkhögskola skall ta hänsyn till om den har några skolor tidigare. Och Filip Fridolfsson sade att han känner till det beslutet.

Här har vi en intressant sak, herr talman. Varför står folkpartisten Esse Petersson här och skäller på mig? Han kan ju rikta sig mot den tomma statsrådsbänken. Varför klarar ni inte först upp sådana här saker internt inom partiet? Det är ju ett folkpartiförslag som utbildningsutskottet har ställt sig bakom. Nu är regeringsbänken av för mig obegriplig anledning tom.

Både centerpartister och folkpartister ägnar sig här åt att gräla på utbildningsutskottets majoritet. T. o. m. talare från moderata samlingspartiet säger att Jan-Erik Wikström inte har någon skuld i det här, utan det har Stig Alemyr och andra i utskottet. Det är ju fullständigt groteskt. I alla andra

sammanhang står ni upp och talar om vilka bra propositioner ni får, och dessa slåss ni för. Men den här gången passar det inte, och ni har inte haft kraft och ork att komma överens i era egna riksdagsgrupper. Ni är så svaga att ni nedlåter er till att skälla på utskottsordföranden, som egentligen inte gjort något annat än att föra vidare det förslag som era egna partier i regeringen har lagt fram. Jag tycker, herr talman, att det är en ynkelig föreställning.

Talmannen anmälde att Sven Johansson och Esse Petersson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 150 LINNEA HÖRLÉN (fp):

Herr talman! När utbildningsminister Wikström förra året i budgetpropositionen föreslog att Viebäcks folkhögskola skulle bli självständig på vanliga ekonomiska villkor var det många som gladda sig. En nedlagd folkhögskola hade fått liv igen, sedan Pingströrelsen inköpt den tidigare Järaskolan och där börjat en extern verksamhet i anslutning till Mariannelunds folkhögskola. Nu skulle den få bli en självständig skola. Det sug efter utbildning som tycks finnas inom Pingströrelsen skulle få ännu en möjlighet att bli tillgodosett.

Propositionens förslag gick emellertid inte igenom. Moderater och centerpartister gjorde gemensam sak med socialdemokrater och vpk:are och röstade emot. Det var bara folkpartisterna som i sin reservation stod fast vid propositionen. Till reservanterna anslöt sig också Sven Johansson från centern. Jag vill livligt beklaga att folkpartiförslaget från i fjol inte gick igenom.

I år kommer utbildningsministern envist tillbaka med förslaget att bl. a. Viebäcksskolan skall bli självständig. Mot bakgrund av erfarenheterna i fjol och det ännu mer trängda ekonomiska läge landet nu befinner sig i, föreslår han emellertid inga ökade anslag. Han föreslår i stället en ny beräkningsgrund för anslagen till Viebäck och Sjöfolkshögskolan, som så att säga sitter i samma båt som Viebäck. Enligt uppgifter som jag fått genom utskottskansliet, skulle det för Mariannelunds och Viebäcks del innebära ett anslag som ungefär motsvarar det som skolorna tillsammans erhåller efter de generella reglerna med den utbildningskapacitet man har i dag. Vid en utökning av elevveckorna kommer nedtrappningen dock att bli kännbar.

Jag vill gärna få sagt att det är hedervärt av utbildningsministern att komma igen med ett nytt förslag om självständighet för Viebäcksskolan efter nederlaget i kammaren i fjol. Man kan ju våga göra den gissningen att det motstånd som restes från samtliga övriga partier mot förslaget i fjol kan ha varit en bidragande orsak till att förslaget tyvärr fått en annan utformning i år. Skulle så vara fallet, kan man ändå slå fast att frågan om Viebäcksskolans framtid kommer att föras ett väsentligt steg framåt mot en slutlig lösning genom den troliga behandlingen av ärendet i år.

Utskottet har tillstyrkt förslaget i dess nya utformning, och det är jag naturligtvis tacksam för. Ännu bättre hade det varit om utskottet tillstyrkt de motioner i vilka yrkats anslag till Viebäcksskolan efter den generella mallen.

Nu blir följden den, att en skola som har möjlighet att få nya elever och på det sättet vidga sin verksamhet av ekonomiska skäl hämmas i sin utveckling. Detta är så mycket mer beklagligt som skolan inriktat sin verksamhet på att ta emot också 16–17-åringar på sin speciella linje för arbetslös ungdom. Man är alltså redo att gå in under ett socialt ansvarstagande som är aktningsvärt. Det är dessutom synnerligen välkommet i en tid då samhället kämpar för att finna en meningsfull sysselsättning för unga människor.

Herr talman! Jag ser det som angeläget att Viebäcksskolan snarast möjligt får ekonomiska förutsättningar att vidga sin verksamhet och yrkar därför bifall till Sven Johanssons reservation. Tyvärr kan man väl inte räkna med att reservationen vinner i den förestående voteringen.

En sådan särbehandling som nu av allt att döma kommer att beslutas är dock inte godtagbar i längden. Den skapar osäkerhet och gör det omöjligt för skolorna att planera sin verksamhet på längre sikt. Därför måste riksdagen fästa stor vikt vid att både statsrådet och utskottet uttalar att frågan får prövas på nytt inför nästa budgetår. Jag utgår ifrån att det i budgetpropositionen nästa år skall bli möjligt att föreslå statliga bidrag efter de generella reglerna till folkhögskolorna i såväl Mariannelund som Viebäck.

I detta anförande instämde Rolf Sellgren och Olle Grahn (båda fp).

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 3 och 4 (nya självständiga folkhögskolor)

Utskottets hemställan bifölls med 211 röster mot 92 för reservationen av Sven Johansson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Utskottets hemställan bifölls.

26 § Anpassad studiegång

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1981/82:13 om vissa för skolväsendet gemensamma frågor (prop. 1981/82:100).

Anf. 151 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! I detta betänkande behandlas en motion från vpk om avskaffande av bestämmelserna om s. k. anpassad studiegång med hela eller delar av undervisningen förlagda utanför skolan. Motionen har väckts även tidigare år, och våra skäl är att erfarenheterna är övervägande negativa enligt undersökningar som tidigare har gjorts av skolöverstyrelsen och länskolnämnderna. Merparten av de berörda eleverna lämnar skolan med

ofullständigt grundskolebetyg, och det stora flertalet går aldrig eller först efter lång tid tillbaka till undervisningen. Anpassad studiegång har i många fall visat sig bli en slutgiltig lösning för eleven.

Nu skall ju, enligt vad utskottet uppgjer, skolöverstyrelsen vara klar senast den 1 juli i år med sin redogörelse för verksamheten med anpassad studiegång. Eftersom det då är att vänta att de uppgifter som vi har byggt motionen på kommer att bekräftas, så finns för dagen inte mycket att tillägga.

Jag har därför, herr talman, icke heller i detta ärende något yrkande.

Anf. 152 STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

27 § Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande

1981/82:14 Anslag till skolöverstyrelsen, m. m. (prop. 1981/82:100)

Utskottets hemställan bifölls.

28 § Fortbildning m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1981/82:15 om fortbildning m. m. (prop. 1981/82:100).

Anf. 153 GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Låt mig börja med att yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen som finns fogad till utskottets betänkande.

För den som följer verksamheten i våra skolor är det helt uppenbart att det under senare år har blivit en allt besvärligare situation på lågstadiet. Det här understryks också av den enkät som Sveriges Lärarförbund har riktat till sina medlemmar som arbetar på det stadiet. Lärarna anser att problemen har ökat markant och blivit alltmer komplicerade. Problemen, som tidigare var knutna till i första hand storstadsområdena, anses nu vanligare i hela landet.

Detta är allvarligt, eftersom erfarenheterna från de första skolåren präglar elevernas inställning till skolarbetet. Därför är det oerhört viktigt att barnen ges en bra och lugn skolstart.

Svårigheterna i skolan är naturligtvis en spegling av problemen i samhället. Som ett exempel kan nämnas familjemönstren och deras utveckling. 20 % av alla barn har i dag föräldrar som lever åtskilda. Många familjer saknar det nätverk av vuxna som kan ge barnen stöd och fostran. Barnen utsätts också

för stark påverkan genom massmedia och det kommersiella kultur- och fritidsutbudet. Inslag som är förråande och förnedrande saknas verkligen inte i sådana sammanhang. Detta står naturligtvis i stark kontrast till samhällets mål för skolan och barnomsorgen. Barnens och föräldrarnas *problem i hemmen och på fritiden ger tydliga utslag i arbetssituationen vid skolstarten.* Kraven på skolans sociala roll har därmed ökat utan att lärarna getts tillräcklig beredskap, t. ex. genom lärarutbildnings- eller fortbildningsinsatser för att möta den nya situationen. Till detta kommer också att andelen obehöriga lärare på lågstadiet ökar.

Jag tror att en sådan här beskrivning, herr talman, kan omfattas av alla dem som har satt sig in i problematiken. Jag tror att vi kan vara överens om att ungefär så här förhåller det sig i dag.

Situationen har förvärrats genom att de borgerliga regeringarna har tagit resurser från skolan. Den nedrustning av skolans reala tillgångar som framför allt moderaterna i regeringsställning ledde har fått till konsekvens att lågstadiet tilldelats mindre del av de samlade resurserna ute i kommunerna. Många kommuner har exempelvis, stick i stäv mot regeringens önskan, inte gjort större klasser på mellanstadiet. De har klarat det genom att ta förstärkningsresursen, som ju skall användas behovsriktat. Klasserna på mellanstadiet har alltså kunnat bibehållas på bekostnad av lågstadiet eller på bekostnad av elever med särskilda behov. Jag klandrar inte de kommuner som gjort på det sättet, eftersom många av dem har försatts i en omöjlig situation: antingen slå sönder klasser på mellanstadiet eller behålla dem och på så sätt ta resurser från andra angelägna behov inom skolområdet. Jag kunde ta fler exempel som visar vilka effekter som neddragningarna har fått de senaste åren, men jag tror att detta räcker för att visa den problematik som råder ute i kommunerna.

Mot denna bakgrund anser vi socialdemokrater att det nu krävs en rad insatser som gemensamt kan bilda ett samlat förslag till åtgärder för att underlätta barnens skolstart. Det gäller åtgärder på både kort och lång sikt som berör såväl förskolans som lågstadiets verksamhet. Vi lägger därför fram ett konkret sexpunktsprogram för riksdagen, och jag skall kort redogöra för det.

1. Förskolan behöver få en mer planerad och tydligt målinriktad verksamhet.
2. Särskilt för de äldre barnen i förskolan bör också ingå förberedelser inför skolstarten. Detta kräver förändringar av innehållet i förskolan.
3. Särskilt pedagogiska och organisatoriska åtgärder behöver vidtas för att åstadkomma en mjuk övergång mellan förskola och lågstadiet.
4. Lågstadiets arbetsätt behöver förändras så att förskole- och lågstadiepedagogiken närmar sig varandra.
5. Vidareutbildnings- och fortbildningsinsatserna för förskolans och lågstadiets personal bör intensifieras.
6. Vid skolstarten behöver barnen mer vuxenstöd. Ökade resurser måste därför sättas in för att underlätta barnens skolstart. Det gäller att utnyttja de behovsorienterade resurser som finns i kommunerna, så att de i högre grad

tillfaller lågstadiet, men därtill krävs ett särskilt tillskott av personella resurser för att snabbt bemästra skolstartsproblemen.

Det betänkande vi nu diskuterar rör framför allt p. 5 i vårt program, som tar upp de nödvändiga stimulanserna av vidareutbildnings- och fortbildningsinsatserna för lågstadiets och barnomsorgens personal.

Jag skall närmare motivera varför vi anser detta så viktigt. För att få en mjuk övergång från förskola till skola, så är det väsentligt att personalens grundutbildning och fortbildning tar upp dessa frågor om övergången i större utsträckning än nu. Därför bör fortbildningen i ökad utsträckning kunna ske gemensamt mellan förskolelärarna och lågstadielärarna. Vi tycker det är rimligt att statsmakterna stimulerar en sådan utveckling. Vårt förslag är därför att ett anslag på 5 milj. kr. ställs till förfogande för gemensamma fortbildningsinsatser.

Fortbildningen skall syfta till att underlätta övergången från förskola till skola och förbättra kunskaperna om förskola och lågstadium. Diskussionerna under fortbildningen bör kunna ligga till grund för utveckling och revidering av lokala planer och program för hur en mjukare övergång bör organiseras. Även föräldrarnas roll och delaktighet vid övergången bör uppmärksammas. Det är av stor vikt att kunskaperna om barn med särskilda behov ges en framträdande roll i fortbildningen.

Dessa fortbildningsmedel bör inte bindas vid någon centralt utarbetad fortbildningsplan. I stället är det en fördel om olika modeller och former utarbetas lokalt som sedan kan få praktisk betydelse för det fortsatta reformarbetet kring övergången förskola-lågstadium.

Nu har utskottets borgerliga majoritet avisat vårt förslag med hänvisning till det statsfinansiella läget. I sak har man tydligen inget att invända mot de idéer vi för fram. Tvärtom säger man att de är angelägna.

Jag kan då bara beklaga att regeringssidan inte prioriterar den här insatsen lika högt som vi socialdemokrater gör. I vårt budgetalternativ, som dessutom har ett lägre underskott än regeringens förslag, finns de här insatserna med. Det bevisar bara hur olika vi bedömer vikten av insatser på lågstadiet.

När ord skall omsättas i handling finns inte de borgerliga med i arbetet. Barnen och de många lärarna som känner till de här bekymren är naturligtvis inte betjänta av allmänt och fagert tal, utan de har rätt att kräva insatser. Man upplever ute i skolorna stora problem, och om riksdagen skjuter de problemen ifrån sig genom att hänvisa till exempelvis pågående utredning, upplevs det säkert såsom cyniskt av de människor som står mitt uppe i arbetet.

Om jag inte får något svar av utskottets talesman beträffande de förslag vi har framställt – annat än hänvisningar till det statsfinansiella läget – tycker jag ändå att de som arbetar ute i skolorna har rätt att kräva någon typ av besked. Därför skulle det vara intressant att höra ett svar från utskottets talesman Kerstin Göthberg på följande fråga: När ni avstyrker det socialdemokratiska programmet, som går ut på att förbättra arbetsituationen på lågstadiet, vad vill ni då sätta i stället? Det finns många som har rätt att kräva ett svar på den frågan, och det skulle vara värdefullt om Kerstin Göthberg kunde utveckla

det alternativ som de borgerliga har när ni säger nej till vårt förslag.

Herr talman! Jag yrkar än en gång bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Anf. 154 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Herr talman! Att börja skolan känns för de flesta barn spännande, och de längtar ofta efter just den dagen. Men det kan också upplevas som en smula skrämmande. Det är så mycket som är nytt och främmande. Nya lokaler, nya rutiner och nya vuxna kommer in i bilden.

Det är glädjande att konstatera att det finns en klar och samstämmig strävan att göra övergången från förskola till skola så mjuk och konfliktfri som möjligt.

SIA-utredningen och barnstugeutredningen har betonat vikten av samverkan mellan förskola och skola. Detta görs också i den nya läroplanen Lgr 80.

De flesta kommuner har också i dag någon form av samverkan. Den kan dock variera rätt mycket, från besök i den mottagande någon gång före skolstarten till mer integrerad och organiserad samverkan.

Det krävs dock, och det påpekas också i den socialdemokratiska motionen, en hel del praktiska och organisatoriska åtgärder för att barnen skall uppleva skolstarten som en naturlig fortsättning på förskolan.

I reservationen till det här betänkandet föreslås ett nytt anslag om 5 milj. kr. för gemensam fortbildning av personal inom förskola och skola. Utskottet delar motionärernas uppfattning att gemensam fortbildning är ett viktigt instrument – ett av flera – för en bra skolstart, men utskottet kan inte, med hänsyn till det statsfinansiella läget, tillstyrka ett nytt anslag på detta område.

Jag vill också tillägga några ord: I tider med begränsade resurser är det viktigare än någonsin att det finns ett ordentligt underlag innan man satsar nya pengar. Som Göran Persson mycket väl känner till arbetar just förskola-skola-kommittén med att finna lösningar på problem som rör samverkan mellan förskola och skola, och fortbildningen är ett av de problemen.

Skolöverstyrelsen håller också på att utarbeta förslag till åtgärder för att förbättra situationen på lägstadiet, särskilt inom årskurs 1. Man skall även se på övergången mellan förskola och skola.

Vore det inte, mot den bakgrunden, skäl att vänta med satsningen på den gemensamma vidareutbildningen tills det finns ett bättre underlag?

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 155 GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag ställde en fråga till fru Göthberg om vad hon hade att komma med i stället. Jag trodde att hon hade uppfattat de mycket kraftiga signaler utifrån skolorna som vi alla har fått ta emot, signaler som säger att situationen är mycket besvärlig och att väldigt många lärare och föräldrar

upplever detta som klart alarmerande. Men fru Göthberg hänvisar till pågående utredningar och pågående översyner. Hon hoppas att dessa så småningom skall komma fram till resultat. Jag tror inte att det är detta svar som man ute på skolorna kräver av oss. Både fru Göthberg och jag känner mycket väl till situationen. Det behövs inga fler utredningar än de som vi tidigare har bakom oss för att konstatera den akuta situationen. Däremot är jag helt på det klara med att i det långsiktiga perspektivet är utredningar naturligtvis väsentliga. Men det är inte detta som de här insatserna i första hand tar sikte på, utan det är framför allt att möta de krav som kommer utifrån skolorna i dag om akuta insatser och konkret handling. I skolorna nöjer man sig inte, fru Göthberg, med ytterligare utredningsinsatser, utan man vill ha konkreta förslag.

Min fråga blir då återigen: Är fler utredningar det enda som Kerstin Göthberg har att erbjuda dessa hårt arbetstygda lärare ute i skolorna? Finns det ingenting annat att komma med från den borgerliga sidan?

Anf. 156 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Herr talman! Jag kan bara konstatera att det säkerligen inte finns några delade meningar mellan mig och Göran Persson i denna fråga. Det finns kanske inte heller några delade meningar mellan utskottsmajoriteten och reservanterna.

Men det är inte så där förfärligt enkelt att man bara kan säga att nu pytsar vi på med ytterligare pengar för att lösa just det här problemet.

Göran Persson vet mycket väl att det görs försök med denna fortbildning ute i kommunerna. Men man stöter på – som jag sade tidigare och som påpekas i motionen – både organisatoriska och praktiska svårigheter när det gäller att genomföra detta.

Det är här fråga om olika personalgrupper, som har olika avtal och olika arbetstider. Det är faktiskt också så att innehållet i fortbildningen i dag är avtalbart. Innan vi har en klar bild av detta tycker jag inte att vi skall satsa pengar. Vi bör först se var pengarna kan ge bästa möjliga resultat.

Strävan att göra denna övergång så bra och så konfliktfri som möjligt finns hos oss allesammans.

Anf. 157 GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Kerstin Göthberg räknar upp en rad hinder, som hon tror ligger i vägen för en sådan här fortbildning ute i kommunerna. Jag är litet förvånad över att Kerstin Göthberg inte följt med i utvecklingen och tagit del av de krav som reses från de personalorganisationer som det här handlar om. Dessa organisationers medlemmar upplever inte de hinder som fru Göthberg pekat på, utan de upplever snarast hinder i form av bristande resurser att sätta in för att ytterligare påskynda den fortbildning som skall ge de effekter som jag pekade på i mitt anförande.

Finns det, som Kerstin Göthberg sade, inga delade meningar är det ganska naturligt att hon för sin del ansluter sig till reservationen. Jag tror att det, som jag sade förut, är så att Kerstin Göthberg på denna punkt är ganska tomhänt.

Hon vill så väl, men hon har inte de resurser som vi har plockat fram i vårt budgetalternativ. Därför blir det denna konsekvens debattmässigt för henne.

Nr 106

Onsdagen den
24 mars 1982

Anf. 158 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Herr talman! Vi har i dag fått en skrivelse från utbildningsledargruppen inom högskolans förskolelärare- och fritidspedagoglinjer, som just tar upp dessa problem. Man säger att man vill ha klara riktlinjer för fortbildningens mål, innehåll och organisation. Och man vill också att förutsättningarna skall utredas för en gemensam organisation för barnomsorgens och skolans personal när det gäller personalutveckling på det här området.

Jag tycker att det är ett dokument värt att notera. Här har vi inte underlag för att gå vidare.

*Fortbildning
m. m.*

Anf. 159 GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag har naturligtvis också fått brevet från denna fortbildningsorganisation. Jag tolkar det emellertid på rakt motsatt sätt. Kerstin Göthberg.

Det är väl uppenbarligen så att de som tar del av den här debatten får dra de slutsatser som kan komma ut av den, nämligen att det finns två alternativ som står mot varandra. I det ena vill vi satsa pengar på att få i gång fortbildningen, och i det andra vill den borgerliga majoriteten fortsätta utredandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (nytt anslag: Gemensam fortbildning för personal i förskola och grundskolans lågstadium)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 151 för reservationen av Stig Alemyr m. fl.

29 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

Nr 106

Onsdagen den
24 mars 1982

30 § Anf. 160 TALMANNEN:

Jag får meddela att på morgondagens föredragningslista uppförs *dels* jordbruksutskottets betänkande 21 och trafikutskottets betänkande 24 i nu angiven ordning främst bland två gånger bordlagda ärenden, *dels* omedelbart därefter det i dag bordlagda ärendet, lagutskottets betänkande 28.

31 § Kammaren åtskildes kl. 23.41.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert